

**UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ DE STAT „ION CREANGĂ”
DIN CHIȘINĂU**

**Cu titlu de manuscris
C.Z.U: 371.3:373.037.1(043)**

FLOREA Mihaela

**DEZVOLTAREA COMPETENȚEI DE COMUNICARE LA ELEVII DIN CICLUL
LICEAL ÎN CADRUL DISCIPLINEI
„EDUCAȚIE FIZICĂ”**

Specialitatea 531.01 - Teoria generală a educației

Rezumatul tezei de doctor în științe ale educației

Chișinău, 2023

**Teza a fost elaborată în cadrul Școlii Doctorale Științe ale Educației, Universitatea
Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău**

Componența Comisiei de susținere publică a tezei de doctor :

1. SILISTRARU Nicolae, dr. hab., prof. univ., UPS „Ion Creangă”-
Președinte comisie
2. GHICOV Adrian, dr. hab., conf. univ., UPS „Ion Creangă”-
Conducător de științific
3. CARP Ivan, dr., prof. univ., USEFS, Chișinău - referent
4. BRANIȘTE Gheorghe, dr., conf. univ., USEFS, Chișinău- referent
5. ZGARDAN Aliona, dr., conf. univ., UPS „Ion Creangă” – referent
6. BOZ Olga, dr., conf. univ., UPS „Ion Creangă” - referent

Susținerea tezei va avea loc la 12 Mai 2023, ora 14.00, în ședința Comisiei de susținere publică a tezei de doctor din cadrul Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău str. Ion Creangă, 1. corp 2, Sala Senatului.

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca științifică a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău și pe pagina web a ANACEC (www.cnaa.md)
Rezumatul a fost expedit la 03 aprilie 2023.

Președintele Comisiei de susținere publică

SILISTRARU Nicolae, dr. hab., prof. univ., UPS „Ion Creangă”

Conducător de doctorat

GHICOV Adrian, dr. hab., conf. univ., UPS „Ion Creangă”

Autor

FLOREA Mihaela

CUPRINS

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII.....	4
CONȚINUTUL TEZEI.....	8
Capitolul 1. Valențe teoretice ale comunicării umane.....	8
Capitolul 2. Delimitări educaționale ale competenței de comunicare.....	13
Capitolul 3. Cercetarea aplicativă a dezvoltării competenței de comunicare a liceenilor la educația fizică.....	20
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI.....	27
BIBLIOGRAFIE.....	30
PUBLICAȚII DE AUTOR.....	31
ADNOTARE.....	33

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța temei

Comunicarea a definit dintotdeauna ființa umană, în condițiile specifice de formare, dezvoltare și preservare a societății. Chiar dacă identificăm elemente ce țin de procesul de comunicare și la alte specii, comunicarea umană are o particularitate, o structură și o serie de rezultate care o diferențiază de fenomene similare și îi conferă un caracter deosebit, mai ales prin finalitățile sale.

Una dintre aceste finalități este educația. Ca prezență în societate, aport de calitate și valorificare a aptitudinilor, educația este procesul cel mai important de formare a viitorilor adulți, iar acest proces nu poate exista în afara competenței de comunicare, bine fundamentată și pusă în aplicare. Formarea acestei competențe începe din primele zile de viață ale omului, însă educația este un proces care ține toată viața, ceea ce face ca individul să evolueze și să devină eficient, competitiv și pregătit pentru a face față tuturor provocărilor.

Educația se bazează pe valorificarea competenței de comunicare a profesorilor și elevilor, însă de multe ori părțile implicate în proces nu dețin această competență sau nu o dețin la nivelul necesar pentru un transfer optim de informație.

Din ce în ce mai mult, specialiștii atrag atenția asupra deficiențelor în comunicare, ce se manifestă în societate, multe studii arătând că în zilele noastre comunicarea este marcată de carențe, indivizii au o atitudine lipsită de implicare în acest proces, se retrag în mediul online, unde nu există provocări și unde anturajul poate fi modelat după dorință, tehnologia aducând avantaje și îmbunătățiri ale vieții, dar și dezavantaje semnificative, așa cum se arată în mai multe studii [31; 27; 30; 24; 25]. Trebuie să amintim aici și concluziile testelor Pisa, rezultatele elevilor români fiind destul de slabe; totodată, astăzi se pune foarte serios problema alienării sub influența tehnologiilor de comunicare digitală, care izolează individul de lumea reală, ale cărei provocări trebuie să le înfrunte și să le învingă, oferindu-i un refugiu virtual, în care poate modela mediul și relațiile după propria dorință [16].

Mai multe studii, printre care și cel efectuat în anul 2015 de către Centrul de Evaluare și Analize Educaționale [1], menționând și statisticile OECD publicate în 2015 pe baza testelor PISA, arată că 42% din adolescenții de 15 ani (România) întâmpină greutăți majore în a selecta și diferenția informațiile după anumite criterii, lipsindu-le capacitatea de a efectua raționamente elementare. O astfel de rată a analfabetismului funcțional este foarte înaltă.

Urmările acestei rate înalte a analfabetismului funcțional sunt extrem de vizibile în șansele de evoluție economică ale României, OECD estimând că dacă până în anul 2030 acest tip de analfabetism ar fi eradicat, impactul economic estimat (scenariu optimist) ar fi de 296% din PIB, iar în scenariu conservator ar fi de 211% din PIB. Considerăm că argumentul adus, într-o lume

concentrată pe beneficii ce pot fi convertite în indicatori economici, este extrem de convingător, iar dezvoltarea capacității de comunicare a elevilor ar trebui să facă parte din ținta propusă pentru anul 2030.

Continuând descrierea specificului sistemului de învățământ din România, trebuie subliniat faptul că evaluarea națională permite înscrierea oricărui elev la liceu, indiferent de notă, procentul elevilor care au luat note peste „5” variind între 79,3% în anul 2015 și 66,12% în anul 2012. După anul 2015, rata de promovabilitate a scăzut, valoarea cea mai redusă din perioada 2016-2020 fiind de 73,12%, în 2019. Nici anul 2020 nu a înregistrat o valoare apropiată de anul 2015, rata de promovabilitate fiind de 76,12%, cu trei procente mai redusă decât valoarea de aproape 80% din 2015. Aceste date prezintă însă media la nivel de țară, existând județe în care promovabilitatea medie a fost în jur de 56%, deci aproape jumătate din elevi nu au reușit să ia nota de trecere („5”) la disciplinele de examen, respectiv, la limba și literatura română și la matematică. În aceste condiții, trebuie acceptat faptul că la nivel național procentul de elevi de clasa a VIII-a care nu dețin competența minimă de comunicare în limba română și la matematică este ridicat.

Educația fizică este un puternic instrument educativ, care poate ajuta tinerii să-și dezvolte competențele sociale și capacitatea de integrare în viața profesională, cu efecte benefice pe termen lung. Dezvoltarea competenței de comunicare este un deziderat care a apărut în ultimii ani, dat fiind că exigențele educaționale, pe piața muncii, s-au schimbat foarte mult, cererea de forță de muncă superior calificată crescând, ceea ce ne conduce la concluzia că învățământul preuniversitar trebuie să-și reconsidere strategiile și politicile, în vederea reformării reale a sistemului educațional, actualizării legislației și reformulării idealului educațional, în concordanță cu realitățile contemporane ale vieții și societății. Identificarea specificului comunicațional al adolescenților și căutarea unor instrumente eficiente de intervenție, care să acționeze ferm în direcția dezvoltării competenței de comunicare pe care o dețin, poate fi cu certitudine un punct de pornire generos în demersul inițiat prin această lucrare.

Identificarea problemelor de cercetare. Investigarea surselor teoretice disponibile referitoare la procesul de comunicare umană și la complexitatea sa [4; 13; 14; 15], la comunicarea didactică [7; 8; 9; 19; 21; 22], a celor care studiază complexitatea competenței de comunicare a elevilor din ultimii ani de studii de la nivelurile gimnazial și liceal [7; 8; 9], alături de experiența didactică de peste 20 de ani, ne-au condus la concluzia că în zilele noastre ne confruntăm cu o scădere reală a competenței de comunicare la adolescenții din învățământul preuniversitar. Odată cu evoluția tehnologiilor digitale de comunicare, tinerii s-au retras preponderent în mediul online [26; 28; 29], unde provocările sunt de altă natură; aici, ei își pot crea personalități și pot modela măști pentru a fi aidoma unor personaje, iar acest lucru îi privează de instrumentele necesare pentru a înfrunta realitatea.

Competența de comunicare este utilă în absolut orice situație, fie că vorbim de educație, viața profesională, personală sau socială. Fără a avea această competență, recunoscută și de documentele UE ca fiind o competență-cheie necesară de-a lungul întregii vieți, individul nu poate face față nici unei situații, nu poate evolua și nu poate să intre pe piața muncii și să se adapteze la ea.

Dezvoltarea competenței de comunicare la clasă, respectiv, la lecția de educație fizică, se poate constitui ca un factor pozitiv de influență asupra prestațiilor elevilor, atât la disciplina menționată, cât și la celelalte discipline din curriculum.

O bună comunicare în clasă este dificil de obținut, pentru că aici trebuie luați în considerare mai mulți factori, dintre care amintim:

- capacitatea profesorului de a fi deschis și de a se apropia de elevi;
- starea de bine și de confort psihologic pe care o au elevii la disciplinele pe care le studiază;
- măsura în care adolescenții din grupul social clasa de elevi se cunosc;
- deschiderea profesorului de a ieși din tiparele comportamentale clasice la lecție și de a crea noi situații de învățare;
- specificul disciplinei de studiu și ponderea numărului de ore în curriculum;
- fluxul constant in/out de profesori în sistemul de învățământ, care împiedică formarea unor legături puternice și de bună calitate profesor-elev.

Totuși, chiar și în aceste condiții, care împiedică o bună predictibilitate a rezultatelor, profesorul responsabil și implicat trebuie să se preocupe nu doar de ceea ce se întâmplă la momentul prezent, ci să-și proiecteze activitățile având în vedere rezultatele pe termen lung. Pentru rezultate mai bune în sala de clasă, este evident că este necesară îmbunătățirea competenței de comunicare a elevilor.

De aici derivă **problema cercetării**: promovarea activă a necesității formării și dezvoltării competenței de comunicare a elevilor, ca factor de modernizare a procesului educațional, în consens cu solicitările societății cunoașterii și nivelul insuficient de asigurare a acestui proces cu instrumente valide și la alte discipline școlare, în cazul dat, la educația fizică, în afară de cele din aria curriculară Limbă și comunicare.

Scopul cercetării: determinarea bazelor teoretice ale comunicării educaționale, elaborarea și validarea reperelor aplicative de dezvoltare a competenței de comunicare în formă de *Pattern educațional*.

Obiectivele cercetării:

1. Studiarea reperelor conceptuale referitoare la modelele comunicării umane (școli, funcții, tipuri, elemente, esențe noționale), la comunicarea verbală, la comunicarea didactică și la specificul acestora;

2. Esențializarea comunicării la lecția de educație fizică, precum și evidențierea modului în care competența de comunicare a elevilor care acced în ciclul liceal de studii influențează nivelul lor de relaționare pe parcursul studiilor;

3. Specificarea elementelor care descriu comunicarea în grupurile de adolescenți și corelarea acestora cu cerințele comunicării didactice eficiente;

4. Identificarea semnificației educaționale a procesului de dezvoltare a competenței de comunicare a elevilor la educația fizică;

5. Elaborarea *Modelului de dezvoltare a competenței de comunicare la elevii din ciclul liceal în cadrul disciplinei educația fizică*, în calitate de fundament teoretico-aplicativ în vederea valorificării competenței de comunicare a elevilor;

6. Implementarea *Setului de activități CC* în procesul educațional și validarea rezultatelor obținute.

Ipoteza cercetării postulează că dacă se determină adecvat direcțiile de acțiune în cadrul analitic al comunicării, atunci poate fi dezvoltată competența de comunicare a elevilor în corelarea noematică *comunicare-educația fizică*.

Metodologia cercetării științifice are în vedere, pe de o parte, legătura dintre teoria care explică procesele comunicării umane, corelată cu specificul comunicării didactice, precum și cu specificul comunicării la vârsta adolescenței, iar pe de altă parte, practica pedagogică, ce ne arată că în prezent există o lipsă acută de preocupare pentru investigarea competenței de comunicare la elevii din ciclul liceal și a legăturii ei cu nivelul performanței obținute la testele naționale și internaționale.

Astfel, baza teoretică a cercetării au constituit-o următoarele teorii, concepții, viziuni, idei:

- teoriile comunicării (J. Fiske; M. Dinu; D. McQuail; D. Pavel; O. Pânișoară);
- concepțiile privind psihologia educației și psihologia comunicării (D. Sălăvăstru; T. Crețu; Gh. Dumitriu și C. Dumitriu; Ig. Racu și I. Racu; M. Epuran, I. Holdevici și F. Tonița);
- metodologia/didactica educației fizice și a sportului (G. Rață; A. Dragnea);
- viziuni privind competența de comunicare (I.-O. Pânișoară; S. Cristea; C. Cucuș; V. Goraș-Postică; T. Callo; T. Cartaleanu; O. Cosovan; A. Ghicov);
- idei privind specificul caracterologic al adolescenților (V. Goraș-Postică; A. Cosmovici; L. Iacob; T. Crețu);
- idei privind noțiunea de „dezvoltare” (Gh. Dumitriu; M. Palicica; A. Miron; A. Ghicov);
- idei referitoare la activitățile de îmbunătățire/dezvoltare a comunicării și colaborării în grup (S. Derlogea și G. Bota; L. Cozolino; C. Cucuș; A. Cury; A. Ghicov).

Metodele de cercetare utilizate sunt: documentarea științifică, metoda analitico-sintetică, reflecția epistemologică/metodologică, modelarea teoretică, observația pedagogică, chestionarul, probe practice, experimentul pedagogic, eșantionarea, reprezentarea grafică, analiza statistică.

Noutatea și originalitatea științifică rezidă în esențializarea *corelării noematice comunicare-educație fizică*, în fundamentarea ei aplicativă în procesul educațional la nivelul elevilor din liceu (clasele a IX-a – a X-a) și în structurarea *setului de activități CC*, ca reper în dezvoltarea competenței de comunicare a elevilor.

Rezultatele obținute care au contribuit la soluționarea problemei științifice importante se prefigurează din elaborarea Modelului pedagogic de dezvoltare a competenței de comunicare la elevii din ciclul liceal în cadrul disciplinei *educație fizică* și a *Patternului educațional PE2CE*, ca parte componentă a modelului, ceea ce a condus la ilustrarea efectelor aplicării acestuia la nivelul elevilor din ciclul liceal, orientând valorificarea lui pe un spectru mai larg de elevi și discipline, printr-o remodelare ulterioară.

Semnificația teoretică rezidă în identificarea și esențializarea pedagogică a următoarelor noțiuni: *codarea-decodarea mesajului*, *negocierea mesajului*, *semnificarea mesajului*, *pattern educațional*, *corelare noematică*, fapt care a permis reflectarea mai largă a fenomenelor consemnate în tema cercetării.

Valoarea aplicativă a lucrării se reflectă în valoarea aplicativă a *setului de activități CC* nu doar la educația fizică, ci și la oricare altă disciplină școlară, dat fiind că nu necesită o infrastructură specială, fiind utilizate metode și tehnici aflate la îndemâna fiecărui profesor. De asemenea, *Patternul educațional (PE2CE)* poate fi aplicat și în lecțiile *out-door*, care în ultimul timp sunt considerate o soluție alternativă în educație.

Cuvinte-cheie: comunicare, model de comunicare, competență de comunicare, funcționalitate, dezvoltare, educație fizică, adolescent, semnificație, pattern educațional, corelare noematică.

CONȚINUTUL TEZEI

Capitolul 1. Valențe teoretice ale comunicării umane arată că, din punct de vedere teoretic, există o corelare absolută între noțiunile de *comunicare*, *comunicare verbală*, *comunicare didactică*. Analiza sintetică a modelelor comunicării ilustrează că, în general, pe baza lor putem evidenția tipologia modelelor, funcțiile comunicării, esența comunicării și baza succesului acesteia. Comunicarea este un fenomen dinamic, care pune o problemă epistemologică serioasă pentru teoria și metodologia educației, iar această axiomă va sta la baza demersului prezentei lucrări.

Subliniind importanța acestor viziuni, au fost elaborate o serie de teorii ale comunicării, oferind modele care au la bază abordări diferite ale ideii de mesaj, ale modului de transfer și ale rezultatelor

comunicării. Un model permite să se interpreteze un ansamblu de fenomene prin intermediul unei structuri ce pune în evidență principalele elemente și relațiile care există între aceste elemente. Funcțiile pe care modelul le are de îndeplinit sunt euristice (a explica), organizaționale (a orienta) și predictive (a formula ipoteze). Se consideră că modelele nu sunt valoroase decât prin gradul lor de probabilitate: rămân valabile atâta timp cât nu sunt dezmințite de experiență. Ele reprezintă doar o modalitate de a descrie realitatea, și nu realitatea însăși, fiind posibil ca mai multe modele să țină cont de același ansamblu de fenomene.

Dezvăluirea specificului acestor modele de comunicare oferă o viziune de ansamblu asupra procesului de comunicare, esențială pentru fundamentarea patternului educațional al dezvoltării competenței de comunicare a elevilor, constituind un fapt de reinsertie a comunicării în activitatea de învățare.

În acest caz, adecvarea între componentele comunicării se analizează în raport de coordonare necesară cu necesitățile verbal-comunicative ale elevilor în procesul educațional.

Se realizează o analiză semiotică a comunicării, semnul fiind „ceva care ține locul a ceva pentru cineva”, în anumite privințe sau în virtutea anumitor însușiri. El se adresează cuiva, creând în mintea acestuia un semn echivalent sau, poate, un semn mai dezvoltat. Semnul echivalent pe care-l creează este interpretantul primului semn, este reacția determinată în conștiința receptorului semnului. Prin urmare, una din preocupările predilecte în demersul de valorificare a comunicării în procesul educațional, orientată spre obținerea succesului, urmează să ia în calcul un construct dialectic care ar însuma elemente ce gravitează în jurul unei convenții comunicative a succesului sau reușitei: sesizarea efectului mesajului asupra receptorului, menținerea relației de simetrie între cei care comunică, cuantificarea comunicării, perceperea contextuală a mesajului, ordonarea variabilității înțelesului în comunicare, re-crearea, interpretarea, negocierea mesajului, dinamizarea rețelelor de relații etc.

Se afirmă că, în fapt, comunicarea verbală utilizează ca vector de transmitere a informației „verbul”, adică transmite informația prin utilizarea cuvântului, scris sau vorbit. Trăirile, gândurile, sentimentele sunt codificate în limbaj, adică în grupuri de sunete, în comunicarea orală și în semne grafice, în comunicarea scrisă.

Grupul uman (în cazul nostru, clasa de elevi) este definit ca fiind un număr de persoane care comunică între ele destul de des într-o perioadă și care sunt suficient de puține pentru ca fiecare să poată comunica cu toți ceilalți direct, nu prin intermediul altor persoane.

Dezvăluirea specificului modelelor de comunicare a oferit o viziune de ansamblu asupra procesului de comunicare, ceea ce ni se pare esențial pentru ideea de a fundamenta **PE2CE** al dezvoltării competenței de comunicare a elevilor, acest lucru constituind un act de reinsertie al

comunicării în procesul de învățare. Astfel, caracterul euristic al demersul inițiat se poate manifesta atât cu ajutorul trăsăturilor specifice ale componentelor comunicării, în general, cât și prin intermediul antrenării consecvente a structurilor verbale.

În acest caz, adecvarea între componentele comunicării se analizează în raport de coordonare imperativă cu necesitățile verbal-comunicative ale elevilor, în procesul educațional.

Observăm că, în fond, o comunicare este reușită atunci când „ceea ce” s-a dorit să se spună e corect decodificat de către destinatar.

Astfel, comunicarea apare ca un ansamblu de aspecte eteroclitice, fiind fundamentată totuși ca o veritabilă tehnică, bazată pe reguli, spre a putea obține adeziunea interlocutorului la anumite fapte. Aspectele funcționale ale acestor viziuni sunt expuse în tabelul de mai jos (Tabelul 1.1.).

În Fig. 1.1., sunt prezentate în sinteză elementele specifice ale modelelor de comunicare din perspectiva „deschiderii” pentru procesul de formare a competenței de comunicare la elevi.

Prin urmare, una dintre preocupările predilecte în demersul de valorificare a comunicării în procesul educațional, orientată spre obținerea succesului, urmează să ia în calcul un construct dialectic care ar însuma elemente ce gravitează în jurul unei convenții comunicative a succesului sau reușitei: sesizarea efectului mesajului asupra receptorului, menținerea relației de simetrie între cei care comunică, cuantificarea comunicării, perceperea contextuală a mesajului, ordonarea variabilității înțelesului în comunicare, re-crearea, interpretarea, negocierea mesajului, menținerea relației de simetrie între cei care comunică, dinamizarea rețelelor de relații etc.

Tabelul 1.1. Funcționalitatea modelelor de comunicare

Modelul	Tipul modelului	Funcția comunicării	Esența modelului	Succesul comunicării
Shannon și Weaver	Model matematic	A transmite un semnal / o informație. Informația este o apropiere de sens.	Mesajul să fie primit. Decodarea din semnal în mesaj.	Transmiterea mai multor mesaje prin același semnal.
Gerber	Model linear complex	A lega mesajul de realitatea despre care se vorbește.	Mesajul să fie semnificativ.	Perceperea contextuală a mesajului.
Wiener	Model cibernetic circular	Realizarea conexiunii inverse (feedback).	Anticiparea finalității încă în faza inițială.	Cuantificarea comunicării.
Newcomb	Model triunghiular	Menținerea orientării	Menținerea echilibrului în sistemul social.	Menținerea relației de simetrie între

		simultane între interlocutori.		cei care comunică.
Westley și MacLean	Model dependent	Furnizarea mijloacelor prin care se realizează relația.	Existența canalului ca agent al comunicatorilor.	Dinamizarea rețelelor de relații.
Saussure	Model semiotico-structural	Comunicarea este producere și schimb de semnificații.	Plasarea accentului pe mesaj, nu pe proces.	Re-crearea, interpretarea, negocierea mesajului.
Ogden și Richards	Model referențial	Relația dintre înțelesul cuvântului și realitate.	Prioritizarea realităților.	Ordonarea variabilității înțelesului în comunicare.
Peirce	Model semiotico-pragmatic	Interpretarea dinamică a semnului.	Rolul principal al interpretantului în traducerea semnului.	Semiotica comunicării ca acțiune.
Jakobson	Model hibrid	Funcțiile comunicării.	Decodarea corectă a mesajului de către destinatar.	Sesizarea efectului mesajului asupra receptorului.

Kinetica (un tip de comunicare nonverbală) pleacă de la observarea tuturor gesturilor, considerată a fi axa fundamentală pentru înțelegerea dinamicii comunicării, și reprezintă ansamblul semnelor comportamentale emise în mod natural sau cultural. Fonemelor, unități distinctive ale fonologiei, le corespund *kinemele*, cele mai mici unități de acțiune ale gestului sau mimicii. Morfemelor, cele mai mici unități semnificative ale cuvântului, le corespund *kinemorfemele*, de exemplu, clipitul. *Kinetica* devine, astfel, o *gramatică a gesturilor*. Fondată pe aceasta, se instituie o prozodie și o poetică a gesturilor: intensitate, durată, întindere, dar și ritmuri constante, flux constant. Această dimensiune mai largă se integrează într-un context psihologic, social și cultural. Astăzi, se consideră că, în relația cu planul lingvistic, comunicarea nonverbală poate îndeplini funcții de accentuare, de completare, de contrazicere, de reglaj, de repetare sau de substituire.

Proxemica reprezintă limbajul spațiului și este interceptată simultan în funcție de cinci dimensiuni: mărime, grad de intimitate, înălțime, apropiere-depărtare, înăuntru-afară. Fiecare dintre noi are preferințe în legătură cu distanța față de cei cu care comunicăm. În majoritatea culturilor europene, nu se apreciază apropierea cu mai mult de 40-50 cm, decât în cazul persoanelor din familie sau al persoanelor iubite; aceasta definește spațiul intim. „Invadarea“ acestui spațiu produce o senzație de disconfort. Apropierea exagerată poate comunica amenințare sau relații de natură strict personală; depărtarea excesivă poate comunica aroganță, importanță, statut social superior.

Proxemica studiază toate aceste relații spațiale ca mod de comunicare; de această disciplină țin jocul de apărare a teritoriilor, modul de a percepe spațiul în diferite culturi, efectele simbolice ale organizării spațiale, distanțele fizice ale comunicării. Orice spațiu personal este organizat dintr-o parte interioară și una exterioară; el posedă zone private, zone publice. Astfel, comunicarea se desfășoară în funcție de patru distanțe: intimă, personală, socială, publică.

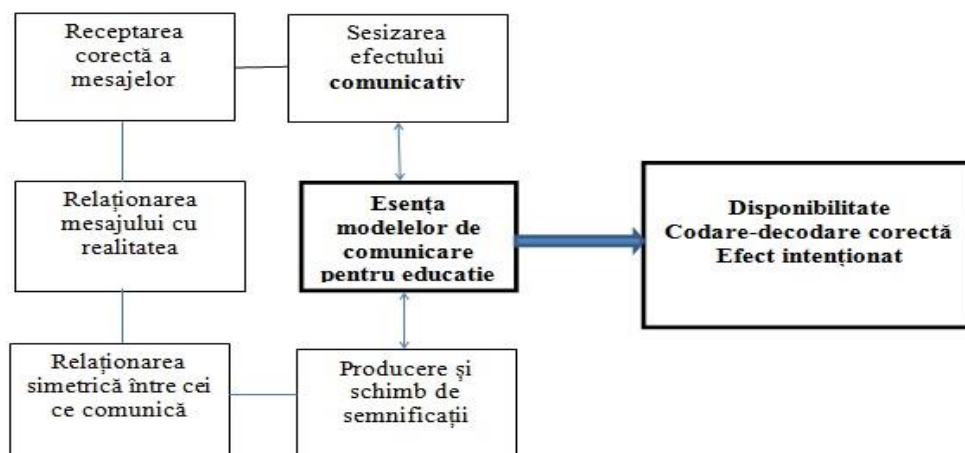

Fig. 1.1. Elemente specifice ale modelelor de comunicare

Postura corporală, la rândul ei, comunică, în primul rând, statutul social pe care îl au indivizii, cred că îl au sau vor să îl aibă. Sub acest aspect, prin postura corpului se arată modul în care oamenii se raportează unii față de alții, atunci când sunt împreună. Urmărirea posturii corpului ne oferă informații despre atitudine, emoții, gradul de curtoazie, căldura sufletească. O persoană dominantă tinde să țină capul orientat în sus, iar cea supusă, în jos. În general, aplecarea corpului în față semnifică interesul față de interlocutor, dar uneori și neliniște și preocupare. Poziția relaxată, corpul înclinat pe scaun spre spate pot indica detașare, plictiseală sau încredere excesivă în sine și apărare, la cei care consideră că au un statut superior interlocutorului. Posturile pe care le au oamenii, corelate cu relația dintre ei atunci când sunt împreună, se pot clasifica în trei categorii:

a) *de includere/neincludere* – postură prin care se definește spațiul disponibil activității de comunicare și se limitează accesul în cadrul grupului;

b) *de orientare corporală* – se referă la faptul că doi oameni pot alege să se așeze față-n față (vizavi) sau alături (paralel). Prima situație comunică predispoziția pentru conversație, iar a doua – neutralitate;

c) *de congruență/necongruență* – postură ce comunică intensitatea cu care o persoană este implicată în ceea ce spune sau face interlocutorul. Participarea intensă conduce la postura congruentă (similară cu cea a interlocutorului); schimbarea posturii interlocutorului declanșează schimbarea posturii celui puternic, implicat în comunicare. În cazul în care între comunicatori există divergențe

de statut, de puncte de vedere sau de opinii, apar posturile necongruente: persoana nu privește spre interlocutor, nu reacționează sub nici o formă.

Dacă ar fi să elaborăm o definiție a comunicării didactice, ar trebui să descriem nu procesul în sine, de transmitere/receptare a unui mesaj și de semnalizare a primirii acestuia. *Comunicarea didactică înseamnă mult mai mult: este vorba aici de construirea unui întreg sistem, bazat pe încredere și respect reciproc, care provoacă modificări comportamentale părților implicate, formează competențe la elevi și dezvoltă competențele deja existente ale profesorului, într-un mediu definit de calitatea relațiilor care se stabilesc și se perpetuează de-a lungul unui ciclu educațional.*

În felul acesta, **s-a constatat** că o comunicare este unul dintre cele mai complexe procese ce stă la baza relațiilor interumane, este suportul transmiterii tuturor valorilor culturale, științifice, estetice de la o generație la alta, având efecte atât asupra calității vieții sociale și profesionale, cât și asupra stării de sănătate a individului. În acest context, pornind de la analiza esenței funcționale a modelelor comunicării, ca bază în consemnarea valorii educaționale a comunicării, *s-a stabilit* că aceste modele (matematic, linear complex, circular, triunghiular, structural, referențial, semiotico-pragmatic, hibrid) constituie ontologia demersului deductiv. S-a dedus că toate elementele componente condiționează o accepțiune autentică a comunicării, definită ca demers comun de semnificare și bazată, prin urmare, în mod necesar, pe anumite principii: *principiul cooperării*, guvernat de maxime ca norme fundamentale; *principiul constructiv*, care prevede ca construcția textului să fie coerentă și coezivă; *principiul etiologic*, cu referire la motivul comunicării, cauzele care determină realizarea procesului de comunicare.

Capitolul 2. Delimitări educaționale ale competenței de comunicare, pornește de la ideea că în desfășurarea lecțiilor de educație fizică se folosesc metode și tehnici variate, dominante fiind metodele verbale expositive, metodele verbale conversative, dar și metode care implică în special demonstrațiile. Caracteristica specifică a mesajelor verbale este că ele sunt prezente preponderent sub formă de comenzi, explicații, dar și sub formă de mesaje de motivare, convingere, sugestie.

De remarcat este faptul că un mesaj verbal, comanda pentru executarea unei mișcări sau a unei succesiuni de mișcări are drept efect declanșarea unei acțiuni motrice la elev. Motivarea și convingerea au un rol extrem de important în practicarea exercițiului fizic, iar profesorul nu poate face acest lucru decât prin mesaje verbale, pe suportul unei relații apropiate cadru didactic- elev, pentru a fi asigurată receptivitatea și disponibilitatea elevului de a accepta sugestiile făcute sau de a urma sfaturile, în vederea obținerii performanței.

În această privință, o perspectivă dezvoltată într-o deducție stipulează că feedbackul așteptat de profesor nu este în mod obligatoriu un alt mesaj verbal din partea elevului, ci acțiunea motrică pe care acesta o efectuează și corectitudinea/acuratețea execuției. În acest mod, sunt activate funcțiile

cognitivă, comunicativă, dar și persuasivă și expresivă ale comunicării, fapt determinant pentru realizarea obiectivelor la lecția de educație fizică.

Competența de comunicare este o competență transferabilă, iar noi ne bazăm pe faptul că dezvoltarea acestei competențe se va reflecta nu doar asupra participării și performanței elevilor la educația fizică, ci și în obținerea unui nivel mai înalt la celelalte discipline din curriculum. Având în vedere considerentele teoretice, rezultatele unor cercetări anterioare, identificate în publicațiile de specialitate, precum și experiența la catedră, am stabilit *Setul de activități CC* și metodele și tehnicile de dezvoltare, astfel încât scopul final să fie realizat.

Disciplina educația fizică face parte din ceea ce numim trunchiul comun al Planului-cadru de învățământ, atât pentru învățământul primar și gimnazial, cât și pentru ciclul inferior și superior al liceului.

Această disciplină îndeplinește câteva funcții specifice, în procesul instructiv-educativ [18 p. 30]: *funcția de dezvoltare armonioasă*, care vizează dezvoltarea somatică și funcțională a copilului/adolescentului; *funcția de perfecționare a capacității motrice*, care țintește îmbunătățirea indicilor și aptitudinilor psihomotrice; *funcția de igienă*, care se referă la conștientizarea, însușirea și respectarea regulilor de igienă personală și de grup; *funcția educativă*, care ajută la formarea și întărirea unor comportamente ghidate de o ținută morală superioară, precum și la dezvoltarea competenței de lucru în echipă; *funcția de emulație*, care are drept scop stimularea individului în a-și cunoaște și depăși limitele, dezvoltarea spiritului de competiție și a capacității de a lucra în condiții de stres; *funcția recreativă*, care urmărește îndrumarea copilului/adolescentului înspre activități recreative benefice; *funcția de socializare*, care are drept obiectiv formarea unor deprinderi superioare de inițiere și dezvoltare a relațiilor de întraajutorare, colaborare și integrarea cu succes a individului în grupul social din care face parte.

Analizând aceste funcții, observăm că la baza tuturor stă necesitatea de a deține competența superioară de comunicare eficientă. Atât profesorul, ca lider în sala de clasă și formator de opinie, cât și elevii trebuie să dezvolte în comun competențe superioare în comunicarea individuală și de grup, pentru realizarea obiectivelor educative și pentru atragerea copiilor/adolescenților către exercițiul fizic.

Contrar, poate, unor idei preconceptuate, lecția de educație fizică se bazează pe comunicare la fel de mult ca oricare altă disciplină. Mai mult decât atât, la lecția de educație fizică se folosesc și simboluri complexe din gestică, semnale auditive cu diferite semnificații, mișcări, posturi statice etc., ce au un rol important în ansamblul comunicării didactice. În desfășurarea lecțiilor de educație fizică, se folosesc variate metode și tehnici didactice, dominante fiind cele verbale expozitive, verbale conversative, dar și metode și tehnici care implică în special demonstrațiile.

Mesajele verbale sunt prezente preponderent sub formă de comenzi, explicații, dar și sub formă de mesaje de motivare, convingere, sugestie [5, p. 167].

Trebuie remarcat faptul că un mesaj verbal, comanda pentru executarea unei mișcări sau a unei succesiuni de mișcări are drept efect declanșarea unei acțiuni motrice la elev. Motivarea și convingerea au un rol extrem de important în practicarea exercițiului fizic, iar profesorul nu poate realiza acest lucru decât prin mesaje verbale, pe suportul unei relații apropiate cadru didactic-elev, pentru a fi asigurată receptivitatea elevului și disponibilitatea sa de a accepta sugestiile făcute sau de a urma sfaturile profesorului, în vederea obținerii performanței.

Deducem că, în genere, feedbackul așteptat de profesor nu este în mod obligatoriu un alt mesaj verbal din partea elevului, ci acțiunea motrică pe care acesta o efectuează și corectitudinea/acuratețea execuției.

Un element specific al lecțiilor de educație fizică este conturat de ceea ce numim *freamăt*, un zgomot de fond care însoțește întregul demers didactic, provenit din starea de emulație și din nivelul de energie al elevilor, mai ales că aici mediul în care se petrece activitatea nu este sala de clasă, ci terenul de sport, în aer liber, sau sala de sport, mediu ce favorizează o stare anume, care poate distrage elevul de la ascultarea activă. Acest fapt îi impune profesorului identificarea unor modalități adecvate de exercitare a controlului asupra acțiunilor care se petrec în timpul lecției, astfel încât să reușească crearea unei comuniuni și a unor relații de colaborare în interiorul cărora mesajul didactic să se poată face auzit și înțeles. Ascultarea activă este un factor care se educă și se antrenează, importantă fiind conștientizarea sa, precum și nevoia de a o implementa, în vederea realizării obiectivelor propuse, și de a forma o cultură a adevăratei performanțe, nu a suficienței.

În comunicare, nu doar conținutul mesajului este important, ci și cadrul în care are loc acest proces, împreună cu caracteristicile psihosociale ale partenerilor [6, p. 152].

Adolescenții sunt la vârsta când trec rapid prin perioade succesive de adaptare, atât din punct de vedere intern (fiziologic, psihologic), cât și extern, parcurgând un ansamblu de procese menite să asigure trecerea de la o stare de dezechilibru în relația dintre individ și mediu la o stare de echilibru stabil [17, p. 125].

Atingerea stării de echilibru se face prin schimburi continue de informație cu mediul. Mai mult chiar, nu se poate vorbi de o stare propriu-zisă, ci de necesitatea stabilirii unei corespondențe între nivelul agregat al nevoilor resimțite și nivelul satisfacerii lor, printr-un proces continuu și dinamic, ce include totalitatea resurselor individului, ca element de referință pentru dezvoltarea sa. Printre factorii implicați în adaptarea socială se identifică percepția vieții sociale în diversitate, controlul și comunicarea cu mediul [12], iar procesul în sine este privit ca o stare de echilibru între personalitate

și mediu (ambianță). Adaptarea presupune o modificare/ajustare continuă a conduitei personale la cerințele de mediu, inclusiv la cerințele relaționale, în vederea acoperirii nevoilor.

Astfel, comunicarea didactică, în general, și *comunicarea la educația fizică*, în special, necesită valorificarea backgroundului existent deja, lărgirea și îmbogățirea acestuia, prin perfecționarea bagajului lexical cu termeni specifici, prin formarea capacității de interiorizare a noilor elemente de cod, prin asigurarea condițiilor adecvate în vederea obținerii și comparării feedbackului așteptat, consemnat în obiectivele formulate, cu cel furnizat de elev. De aceea, dezvoltarea acestor competențe la elevii din ciclul liceal devine un deziderat important în demersul educațional.

Conceptul de *dezvoltare*, ca reflectare acțională a verbului *a dezvolta*, se referă la procesul de trecere prin diferite faze progresive spre o treaptă superioară a calității, prin salturi care asigură transformarea acumulărilor cantitative în salt calitativ [2]. Astfel, *dezvoltarea* se poate referi la creșterea nivelului de complexitate al unui sistem, la creșterea adaptabilității în condițiile schimbării factorilor de mediu, la creșterea amplitudinii unui fenomen; în general, la un progres semnificativ, care se reflectă și în schimbări vizibile, măsurabile.

Prin sintetizarea ideilor expuse și degajarea esenței referențiale a comunicării, pornind de la instanța educativă a modelelor de comunicare, a principiilor activității de comunicare, operând un context analitic al specificului comunicării verbale; pornind de la identificarea reperelor conceptuale ale comunicării în vederea constituirii *patternului educațional* și dezvoltând aspectele semiotice ale comunicării și competenței de comunicare a elevilor, a fost structurat ***Modelul pedagogic al dezvoltării competenței de comunicare la elevii din ciclul liceal în cadrul disciplinei educația fizică*** (Fig. 2.1.), ce a servit drept bază pentru proiectarea activității aplicative printr-un program experimental numit *Patternul educațional al dezvoltării competenței de comunicare a elevilor (educația fizică) – PE2CE*. Punctul de plecare, în structurarea acestui pattern, l-a constituit considerarea și corelarea etapei de dezvoltare bio-psiho-socială a subiecților cercetării cu mediul școlar preuniversitar și exigențele sale.

Atenția s-a concentrat, pe parcursul cercetării, asupra următoarelor elemente: cunoașterea personalității elevului (adolescentului); căile de îmbunătățire a codificării și decodificării mesajului didactic; corelarea și îmbunătățirea, alături de competența de comunicare, a competențelor sociale ale elevilor, prin autocunoaștere și cunoașterea celor din jur; îmbunătățirea actului didactic prin îmbunătățirea relației profesor-elev, în desfășurarea lecției de educație fizică; creșterea atractivității lecției de educație fizică, în vederea îmbunătățirii participării și implicării active a elevilor în actul educațional.

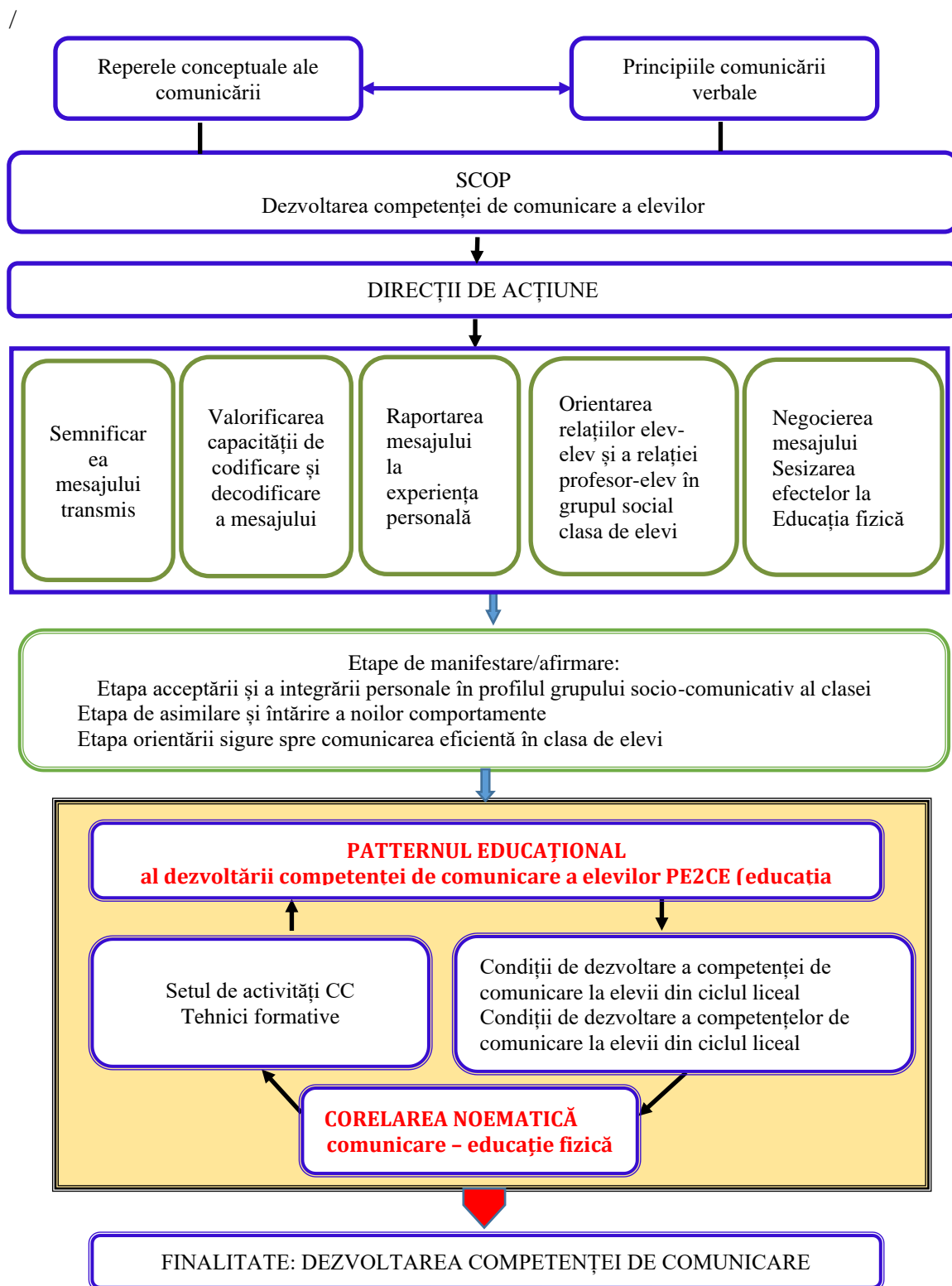

Fig. 2.1. Modelul pedagogic de dezvoltare a competenței de comunicare la elevii din ciclul liceal în cadrul disciplinei educația fizică

Competența de comunicare este o competență transferabilă, iar în demersul nostru ne bazăm pe faptul că dezvoltarea acestei competențe se va reflecta nu doar asupra participării și performanței elevilor la educația fizică, ci și în atingerea unui nivel mai înalt de formare la celelalte discipline din

curriculum. Având în vedere considerentele teoretice, rezultatele unor cercetări anterioare, identificate în publicațiile de specialitate, precum și experiența la catedră, au fost stabilite formele, metodele și tehnicile de dezvoltare, astfel încât scopul final să fie realizat.

În această arie de preocupări, am plecat de la următoarea presupunere: *competența de comunicare și educația fizică* se află într-o corelare specială, caracterizată în modul cel mai general drept o relație intenționată, care necesită sesizarea relației respective și menținerea ei în câmpul privirii sau „o luare de poziție” specifică viziunii, presupunerii personale, ceea ce este perceptibil în procesul de dezvoltare a competenței de comunicare a elevilor în cadrul activităților de educație fizică [10]. Miza acestei abordări este, *grosso modo*, de a relaționa obiectivitatea existenței corelării respective cu subiectivitatea percepției acesteia.

Din această perspectivă, devine actuală abordarea unei corelări care este o expresie a relației dintre două entități. Dacă două entități sunt dinamizate în aceeași direcție, aceasta este o corelare pozitivă; dacă sunt dinamizate în direcții opuse, aceasta este o corelare negativă. Identificând corelările, putem evalua și reduce la minimum riscurile. Înțelegerea corelărilor oferă o perspectivă largă în crearea unui întreg. Aici, trebuie să amintim că o corelare nu înseamnă o relație de cauzalitate. Doar pentru că două lucruri reacționează la fel sau într-un mod similar la un anumit set de circumstanțe nu înseamnă că unul cauzează ceea ce se produce cu celălalt.

Termenul *noemă* apare pentru prima dată la Platon și are sensul de „activitate de gândire”, presupunând că ideile sunt gândite (*noema*) cu referire la ceva „unic”. La Aristotel, *noema* își asumă, în contextul gândirii, sensul pasiv de „gândire a lucrului” în contextul sensibilității, de „lucru perceput”. *Noema*, potrivit lui Aristotel, provine din elaborarea imaginativă a unor date ocazionale, care, în cele din urmă, dau naștere unor imagini mentale ce nu se schimbă. Primul tip de imagini mentale contribuie la formarea experienței, în timp ce prin intervenția gândirii asupra celui de-al doilea tip de imagini se formează „concepte pure”.

În studiul nostru, tratăm *noema* conform interpretării fenomenologului Ed. Husserl. Cuvântul *noema* provine din cuvântul grecesc νόημα, care înseamnă „gând” sau „ceea ce este gândit”. Filosoful Ed. Husserl a folosit *noema* ca termen tehnic, în fenomenologie, pentru obiectul sau conținutul unei gândiri, judecăți sau percepții [11].

În lucrarea sa „Idei privitoare la o fenomenologie pură și la o filosofie fenomenologică” [32], Husserl a inventat termenul *noemă* pentru a desemna elementele corelative ale structurii oricărui act intenționat, cum ar fi actul de a percepe sau judeca. Fiecare act intenționat are un conținut noetic (sau mental), orientat către un obiect deținut în mod intenționat. Elementul esențial al noemei este *nucleul* său. Nucleul, ca sens obiectiv al noemei, este entitatea însăși, prezentată într-un anumit fel, așa cum este dată în experiența conștiinței, cu toate proprietățile sale specifice, care se pot schimba într-o altă

experiență a aceleiași entități. Acesta este un obiect într-o anumită direcție față de el, într-un mod special de prezentare [32]. Husserl descrie două tipuri de caracteristici ale nucleului: *modul de a fi dat* și *modalitatea de a fi*. Una și aceeași entitate poate fi dată în percepție vie sau poate fi obiectul reprezentării, al judecății, al dorinței și așa mai departe. Gradul de încredere în realitatea entității care ni s-a dat poate fi diferit: ceea ce vedem, auzim etc. se poate dovedi a fi doar o iluzie, o simplă apariție. În consecință, modalitățile de a fi sunt: fiabilitatea, presupunerea, suspiciunea, interogarea, îndoiala etc., în calitate de gradații ale realității. Caracteristica de bază (nemodificată) este fiabilitatea, care este certă, sau cu adevărat existentă. La baza oricărei experiențe intenționate (inclusiv a unui act volitiv) stă un act doxic. În consecință, orice corelat noematic simplu include fie un „existent”, fie o altă modalitate de a fi [Ibidem].

Astfel, prin ***corelarea noematică comunicare-educație fizică înțelegem punerea în valoare a relației speciale între dezvoltarea competenței de comunicare și educația fizică a elevilor drept o relație intenționată, perceptibilă, printr-o extindere într-o disciplină nelingvistică, mobilizarea cogitoului doxic și semnificarea conținutului educațional într-un mod specific „de a fi dat”***.

Este bine cunoscut faptul că esența educației fizice o constituie mișcarea umană pusă în slujba îmbunătățirii condiției fizice și mentale a oamenilor, a dezvoltării fizice armonioase și a întreținerii stării de sănătate. Astfel, activitatea de educație fizică trebuie privită ca o necesitate personală a omului, alături de alimentație, îmbrăcăminte, învățătură, apă, soare, relații umane, spațiu de locuit etc. Educația fizică, în calitate de obiect de studiu prevăzut în toate planurile de învățământ, îndeplinește o serie de funcții, printre care funcția de dezvoltare armonioasă, ce urmărește realizarea unor indici superiori ai dezvoltării somatice și funcționale; funcția de perfecționare a capacității motrice, care constă în tendința de creștere a nivelului de dezvoltare al aptitudinilor psihomotrice și a celui de însușire și stăpânire al deprinderilor și priceperilor motrice; funcția educativă, care vizează însușirea unor norme de conduită morală, formarea individului care să poată conlucra și comunica într-o activitate de grup, într-o activitate socială; funcția de emulație, care urmărește formarea capacității de depășire și autodepășire, a capacității de întrecere, de competiție; funcția de socializare, care se realizează cel mai bine la lecția de educație fizică, întrucât la această disciplină de studiu se stabilesc permanent relații de colaborare, întrajutorare între elevi etc. [20].

Prin urmare, prin ***corelarea noematică se produce o simbioză*** a scopului și funcțiilor educației fizice cu procesul de dezvoltare a competenței de comunicare, printr-o comunicare didactică de calitate. Relațiile de comunicare realizate în cadrul procesului de învățământ între elevi alcătuiesc o componentă importantă a câmpului educațional, cu valențe formative și dezvoltative certe. Școala, grupul, clasa, formația sportivă devin, practic, un „laborator” de învățare socială a comunicării.

În vederea dezvoltării competenței de comunicare a elevilor la lecțiile de educație fizică, poate fi valorificat, ca un element de noutate, un *pattern educațional*, înțelegând prin acesta un model, un tipar specific, o secvență de acțiune ca o reprezentare mediativă, ca un răspuns adecvat la o problemă de învățare, prezentând simplificat structura unui fenomen educațional care poate avea caracter repetabil. Elementele acestei structuri pot fi relaționate într-un mod previzibil. *Patternul educațional* se utilizează atunci când apar necesități educaționale ce presupun regularități existente în procesul de formare-dezvoltare a competențelor, prin combinarea anumitor elemente, în vederea obținerii unui rezultat de durată. Patternul educațional reprezintă soluții generale și reutilizabile ale unor probleme educaționale [21].

Așadar, putem afirma că în comunicarea didactică, cheia obținerii succesului o constituie combinarea tuturor tipurilor de comunicare (verbală, nonverbală și paraverbală), în proporții echilibrate. Condiția cea mai importantă pentru realizarea obiectivelor propuse la lecția de educație fizică este desfășurarea unui proces de comunicare caracterizat de eficiență. Este extrem de important ca elevul să dețină un repertoriu lingvistic în care să se regăsească și termeni specifici educației fizice, intervenția profesorului să vină în momentul optim, iar rezultatele să poată fi vizibile atât în atitudinea elevului, cât și în rezultatele sale școlare.

În Capitolul 3. Cercetarea aplicativă a dezvoltării competenței de comunicare a liceenilor la educația fizică, sunt expuse datele experimentale, acestea având caracter aplicativ și de ilustrare a valabilității instrumentelor de formare elaborate. Acest capitol aduce în atenție procesul de dezvoltare a competenței de comunicare a liceenilor, abordând specificul formativ al disciplinei educația fizică. Conținuturile formative selectate – colaborarea cu colegii, socializarea, cultura generală, comunicarea experienței, comunicarea nonverbală, ascultarea și imaginarea, ascultarea activă, decodarea mesajului, colaborarea în echipă, implicarea colaborativă, orientarea acțiunii, încrederea în sine etc. – sunt structurate în conformitate cu specificul de vârstă al elevilor.

Pe acest fundal s-a desfășurat experimentul pedagogic cu referire la dezvoltarea competenței de comunicare la lecția de educație fizică. Pentru a dezvolta competența de comunicare a elevilor din ciclul liceal, a fost elaborat *Patternul educațional al dezvoltării competenței de comunicare a elevilor (educația fizică)*, conceput ca un program formativ care a fost valorificat la lecțiile de educație fizică, pentru aceasta, lunar fiind alocate orele aflate la dispoziția profesorului.

Obiectivul fundamental al cercetării aplicative a fost de a identifica modul în care elevii ce vin în clasa a IX-a, provenind atât din mediul urban, cât și din cel rural, sunt pregătiți pentru comunicare, în general, și comunicare la lecția de educație fizică, în special, în vederea conceperii unui plan de perfecționare a interacțiunii elev-profesor, având ca scop crearea unui mediu propice educației, pe baza unui transfer informațional cu randament ridicat între cadrul didactic și educabil.

Obiective derivate: identificarea diferențelor de gen și de mediu de proveniență, în disponibilitatea de adaptare la exigențele cu referire la comunicare la nivelul liceal; identificarea preferințelor pentru un anumit tip de comunicare ale elevilor din clasa a IX-a; identificarea preferințelor elevilor referitoare la lecțiile de educație fizică; identificarea particularităților de comunicare elev-profesor în clasa a IX-a, ciclul liceal inferior.

Lotul a fost eterogen din punctul de vedere al mediului de proveniență și al genului, dar omogen din perspectiva vârstei (elevii aveau vârsta cuprinsă între 14 și 15 ani). Elevii sunt înmatriculați atât la filiera tehnologică, profil *comerț și turism*, cât și la filiera teoretică, profil *matematică-informatică*, lotul fiind eterogen și din acest punct de vedere.

Ipoteza generală: Există o legătură directă semnificativă între dezvoltarea competenței de comunicare a elevului și nivelul performanței obținute la lecția de educație fizică.

Considerăm că din ipoteza generală se pot formula următoarele ***ipoteze derivate:***

1. Nivelul competenței de comunicare al elevilor din clasa a IX-a nu depinde semnificativ de mediul de proveniență și de genul elevilor;

2. Comunicarea eficientă, constructivă, în relația elev-profesor, conduce la creșterea participării elevilor la lecție și, în final, la rezultate școlare mai bune.

Verificarea valorii de adevăr a ipotezelor formulate s-a efectuat prin desfășurarea unei cercetări constatative pe grupul elevilor înmatriculați în clasa a IX-a la Colegiul Economic „Ion Ghica” din Bacău, pe parcursul anului școlar 2018-2019. La conceperea cercetării, au fost luate în considerare următoarele elemente: elevii înmatriculați prezintă omogenitate din punctul de vedere al vârstei: 14-15 ani; elevii provin atât din mediul urban, cât și din mediul rural, ceea ce, din acest punct de vedere, asigură reprezentativitatea cercetării; elevii înmatriculați constituie un grup relativ echilibrat din punctul de vedere al genului, neînregistrându-se predominanța fete sau băieți, ceea ce asigură perspectiva ca rezultatele să fie posibil de extrapolat la nivelul întregii colectivități; elevii sunt înmatriculați în clasele din filiera teoretică și din cea tehnologică, ceea ce asigură o largă reprezentativitate și din această perspectivă.

În cercetare au fost incluse ***patru clase de a IX-a*** din ciclul inferior al liceului, însumând ***135 de elevi***. Cercetarea s-a efectuat în perioada decembrie 2018-aprilie 2019.

Etapa I de constatare a presupus aplicarea unui chestionar ce conținea 27 itemi în vederea constatării situației de facto privind competența de comunicare. Răspunsurile la chestionarul utilizat în cercetare au fost centralizate și au fost supuse analizei, fiecare item în parte fiind important prin informațiile furnizate și prin legătura sa cu ceilalți itemi propuși: primii doi itemi discriminează respondenții în funcție de sex și de mediul de proveniență; itemii nr. 3, 4, 21, 23, 20, 24, 25 vizează identificarea competențelor sociocomunicative ale respondentului; itemii nr. 5, 9, 10 vizează

competența de înțelegere a unui text scris; itemii nr. 6, 8 vizează competența de exprimare în limba română; itemul nr. 7 conține o întrebare de control pentru itemii nr. 5, 6, 9, 11, 12, 13; itemii nr. 11, 12, 13, 15, 17, 19 vizează capacitatea de ascultare activă a respondentului; itemii nr. 16, 18, 22, 26 vizează calitatea comunicării profesor-elev în timpul procesului instructiv-educativ; itemul nr. 27 stabilește corelația dintre stima de sine și performanța obținută în procesul educațional. Analiza scorurilor finale calculate pentru subgrupurile formate pe criteriile gen și mediu de proveniență indică faptul că elevii din clasa a IX-a au abordări și comportamente similare cu privire la participarea activă la lecțiile de educație fizică și la modul în care comunică în grupul clasa de elevi. Diferența dintre valoarea scorurilor calculate pentru elevii din mediul urban și cei din mediul rural este nesemnificativă, scorurile fiind aproape egale, ceea ce dovedește că nu există diferențe de grup, ci doar diferențe individuale.

Valoarea acestor scoruri este pozitivă, dar modestă; situată echidistant între (0) și (1), vine să confirme observațiile efectuate în ultimii ani asupra elevilor nou-veniți, în sensul că nu dețin competența de comunicare la nivelul așteptat și consemnat în documentele programatice. Așa cum am argumentat anterior, rezultatele prezentate sunt confirmate de rezultatele obținute de elevii români la testele PISA și la evaluarea națională (tabelul 3.1.).

Tabelul 3.1. Scoruri generale pe subgrupuri

<i>SCORURI GENERALE</i>				
<i>FETE RURAL</i>	<i>FETE URBAN</i>	<i>BĂIEȚI RURAL</i>	<i>BĂIEȚI URBAN</i>	<i>SCOR GENERAL</i>
0,453	0,436	0,560	0,568	0,505
<i>SCOR FETE</i>		<i>SCOR BĂIEȚI</i>		
0,445		0,564		
<i>ELEVI MEDIU RURAL</i>		<i>ELEVI MEDIU URBAN</i>		
0,507		0,501		

Pentru ilustrare, itemul nr. 8. *Pot descrie cu ușurință un fapt trăit de mine*, de exemplu, a fost formulat cu scopul de a investiga și din altă perspectivă capacitatea elevului de a se exprima în limba română, utilizând un vocabular bogat și fraze adecvate, fără tipare verbale uzuale pentru ei, de tipul *gen, cum ar veni* etc. Am menționat aceste tipare verbale, deoarece am observat că sunt folosite nu doar în conversațiile informale, prietenești, ci și atunci când elevii trebuie să participe la lecție, să dea răspunsuri la întrebările profesorului etc., ele având rolul de a completa fraza și de a înlocui cuvintele/conceptele pe care nu și le amintesc sau nu le cunosc. Scorurile generale calculate pe criteriul gen sunt foarte apropiate valoric (1,075 fete și 1,118 băieți) și arată că, în general, elevii din clasa a IX-a se autoevaluează după criterii asemănătoare, iar scorul general obținut (1,096) îl considerăm ca fiind apropiat de realitate, ei putând povesti un fapt trăit, dar nu în modul cel mai inspirat.

Etapa a II-a. În urma acestui proces de analiză, s-a ajuns la concluzia că intervenția în baza *PE2CE* se poate implementa în perioada 2019-2020, astfel încât metodele și tehnicile să fie utilizate într-o ordine logică, putând fi aplicate instrumente care să ajute la autocunoaștere, intercunoaștere, la construirea unor relații de colegialitate bazate pe respect, valorizare a calităților personale și încredere între elevi, precum și a unor relații bazate pe respect și apreciere între profesor și elevi.

Obiectivele experimentului formativ au fost următoarele:

1. Conceperea unei modalități de dezvoltare a competenței de comunicare la lecțiile de educație fizică, utilizând orele din curriculum care se află la dispoziția profesorului, selectând un set de instrumente adecvate din literatura de specialitate, dar folosind și experiența didactică de peste 20 de ani;
2. Implementarea *PE2CE* pe parcursul anului școlar 2019-2020;
3. Validarea rezultatelor prin retestarea grupului experimental și a grupului martor;
4. Analiza și interpretarea rezultatelor obținute în urma valorificării *PE2CE*;
5. Elaborarea unui material de bune practici, în vederea sprijinirii profesorilor care predau disciplina educația fizică la liceu.

Investigarea resurselor informative privitoare la instrumentele de dezvoltare a presupus atât consultarea surselor teoretice din domeniu, cât și a unor resurse generate de programele Erasmus, desfășurate în România și în Europa, din practica de specialitate a unor experți în comunicare, din cursurile de perfecționare la care am participat și din experiența personală a colegilor de la catedră, de la alte catedre de la instituția la care activez, precum și din experiența didactică personală.

Demersul pe care l-am inițiat și l-am realizat a întâmpinat o serie de piedici, în special din perspectiva timpului disponibil pentru lucrul cu elevii, precum și din cauza dificultăților de a selecta cele mai potrivite instrumente de lucru. Pentru a stabili lista instrumentelor de intervenție în vederea dezvoltării competenței de comunicare, am consultat consilierul școlar al instituției în care activez, acesta având cunoștințe avansate de psihologie a copilului și adolescentului, cunoscând bine și profilul elevilor cu care lucrez, dar și un specialist în comunicare de la Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău și, beneficiind de expertiza acestora, am selectat un set de instrumente și am construit *PE2CE* pentru anul școlar 2019-2020, utilizând ora aflată la dispoziția profesorului lunar.

Astfel, am ales o serie mai largă de instrumente și metode, tehnici de team-building, autocunoaștere, dezvoltare, astfel încât să dispunem de o bază de selecție suficientă. O resursă foarte importantă a fost, pe lângă broșurile realizate în cadrul schimburilor de tineri prin proiectele Erasmus+, cartea elaborată la Universitatea din București, Centrul de Arte Marțiale, care se referă în mod specific la formarea și dezvoltarea unei echipe, la comunicarea eficientă în cadrul echipei și la crearea unei atmosfere de încredere și cooperare [3].

Grupul experimental (GE) a fost format din 34 de elevi, iar structura pe criteriile gen și mediu de proveniență este redată în Tabelul 3.2.

Tabelul 3.2. Structura GE din punctul de vedere al genului și al mediului de proveniență

<i>GE – 34 de elevi</i>			
<i>FETE</i>		<i>BĂIEȚI</i>	
<i>RURAL (%)</i>	<i>URBAN (%)</i>	<i>RURAL (%)</i>	<i>URBAN (%)</i>
<i>5,88</i>	<i>5,88</i>	<i>52,94</i>	<i>35,30</i>

În vederea unei intervenții eficiente, care să cuprindă atât lecțiile de valorificare a activităților selectate, cât și o succesiune a acestora din urmă, care să permită introspecția, interiorizarea informațiilor descoperite de către elevi și integrarea lor în sistemul psihologic propriu, astfel încât să poată fi accesate în momentele-cheie, s-a luat în considerare orarul, opinia consilierului școlar și a specialistului în comunicare, cu care am colaborat. În urma acestor consultări și deliberări, s-a stabilit

Setul de activități CC:

- Activitatea nr. 1. Autocunoașterea – aplicarea tehnicii *Harta inimii*;
- Activitatea nr. 2. Intercunoașterea – aplicarea tehnicii *Amprenta*;
- Activitatea nr. 3. Comunicarea emotivă – aplicarea tehnicii *Ștafeta cu emoții*;
- Activitatea nr. 4. Colaborarea verbală – aplicarea tehnicii *Vorbește!*;
- Activitatea nr. 5. Comunicarea nonverbală – aplicarea tehnicii *Mersul în personaje*;
- Activitatea nr. 6. Decodificarea mesajului – aplicarea tehnicii *Una vorbim, alta înțelegem!*.

În vederea conservării datelor și a observațiilor efectuate în aceste activități de formare, a fost elaborată o fișă de observație simplă, care să ne ajute la colectarea datelor chiar în momentul în care acestea apar, adică pe parcursul sau la finalul activităților, atunci când s-a discutat cu elevii și ei și-au exprimat opiniile, sentimentele și preferințele.

Spre exemplificare prezentăm sintetic una din activități: *Activitatea 4. Colaborarea verbală*

După vacanța de iarnă, când elevii se află într-o perioadă de reacomodare cu programul școlar și cu exigențele sale, am programat următoarea activitate experimentală, bazându-ne pe ideea că într-o lecție care presupune doar activități fizice se vor mobiliza mai greu și nu vor ieși din starea de relativă apatie. Astfel, am desfășurat o activitate care să-i ajute să-și controleze mai bine emoțiile, inhibiția și să-și crească stima de sine. Această activitate se numește *Vorbește!*. Ca și celelalte activități, nici această tehnică nu presupune o infrastructură deosebită, se poate desfășura în orice spațiu, în sala de clasă ori în cea de sport, afară sau în interior. Pentru o bună desfășurare, este necesar să fie mobilizate atenția și determinarea elevilor, pentru că de multe ori ei tratează astfel de activități ca pe o glumă și nu se implică; uneori, nu se implică de teamă, care provine din faptul că ei cred că

dacă ar recunoaște că ezită să se deschidă în fața colegilor, să-și admită timiditatea și slăbiciunile, aceasta ar duce la o marginalizare în grup și la pierderea admirației sau considerației din partea colegilor. Acest lucru este ușor de înțeles pentru un profesor, dar trebuie să ținem cont de faptul că și mulți adulți de astăzi au aceeași problemă.

Avem nevoie de un obiect relativ ușor de aruncat/prins, precum o minge de tenis ori chiar un recipient PET de ½ litri gol. Elevii se așază în cerc, cu fața spre interiorul cercului. Unul dintre ei, voluntar sau numit de profesor, își asumă începerea jocului, adică ia ștafeta și, după ce spune un cuvânt sau o frază la subiectul stabilit, o aruncă unui alt coleg, iar acesta trebuie să vorbească, la rândul său, și să arunce ștafeta către un alt coleg, până când toți elevii participă în joc.

Tehnica nu este complicată, dar trebuie să avem în vedere stabilirea încă de la început a unor reguli și direcții. Astfel, putem alege un subiect privitor la sport (mari sportivi dintr-un anumit domeniu sau din mai multe), un sport în sine (elemente/reguli specifice unui sport), elemente specifice clasei, glume din sport etc. Un elev spune o propoziție, o frază ori un cuvânt, iar elevul următor poate continua cu un alt cuvânt, astfel încât să rezulte o propoziție/frază care să se refere la subiectul dat (subiectul poate fi ales de către elevi, la propunerea profesorului sau prin vot). Mai mult, este posibil ca elevii să vină cu idei interesante, acest lucru facilitând ascensiunea în grup a unor elevi care, poate, nu excelează la educația fizică. Ca o observație generală, menționez că în intervalul dintre cele două activități, am observat că sunt mai relaxați, atmosfera din grup este mai permisivă și grupul nu mai este atât de polarizat (elevi din mediul urban versus elevi din mediul rural, elevi cu nivel înalt de performanță sportivă versus elevi cu nivel scăzut de performanță sportivă), au început să aibă mai mult curaj să pună întrebări și să ceară mai multe indicații, în cazul unor execuții mai dificile. Grupul a început să fie mai omogen, mai participativ, cu mai multă inițiativă și stare de bine vizibil îmbunătățită.

Interesul față de lecțiile de educație fizică, problemă la care ne-am referit anterior, a fost o provocare importantă pentru succesul activităților, deoarece dacă interesul este redus, este redusă și performanța obținută. Elevii din grupul experimental au dat răspunsuri care au condus la calcularea unui scor negativ (-1,059), depășind zona dezacord față de formularea propusă. În schimb, în grupul de control răspunsurile au avut o distribuție care a condus la un scor pozitiv (0,130) în zona indiferență, elevii prezentând aici scăderea interesului față de lecția de educație fizică. Față de momentul studiului constatativ (scor -0,867), grupul experimental a înregistrat o creștere a interesului cu 22%.

Problema cea mai dificilă pe care am întâmpinat-o în perioada luată în considerare pentru *valorificarea PE2CE* a fost faptul că, prin Hotărârea nr. 6 a Comitetului Național pentru Situații Speciale de Urgență (CNSSU), de pe data de 11.03.2020 cursurile față în față au fost suspendate,

trecându-se la învățarea online. A urmat o perioadă cu care nimeni dintre noi nu s-a mai confruntat, în care a fost nevoie să ne reconsiderăm capacitatea de lucru, metodele și mijloacele prin care să ajungem totuși la elevii noștri și să ne ducem la bun sfârșit misiunea.

Forța educațională a *PE2CE* rezidă în faptul că în rezultatul aplicării acestuia, la toți itemii de validare elevii din grupul experimental au înregistrat un progres față de momentul desfășurării studiului constatativ, progres care este evident, de asemenea, și față de grupul de control. În schimb, la grupul de control situația este opusă: doar la trei întrebări (aproximativ 11%) răspunsurile au permis calcularea unui scor care să indice un progres față de situația înregistrată la desfășurarea studiului constatativ. La restul 24 de întrebări, răspunsurile au condus la calcularea unor scoruri inferioare celor calculate în studiul constatativ (Fig 2.2.).

Scorurile obținute la fiecare item arată că elevii au fost sinceri în reflecțiile oferite al finalul activităților, putându-se afirma deci că există o legătură directă vizibilă între afirmațiile lor și rezultatele statistice obținute.

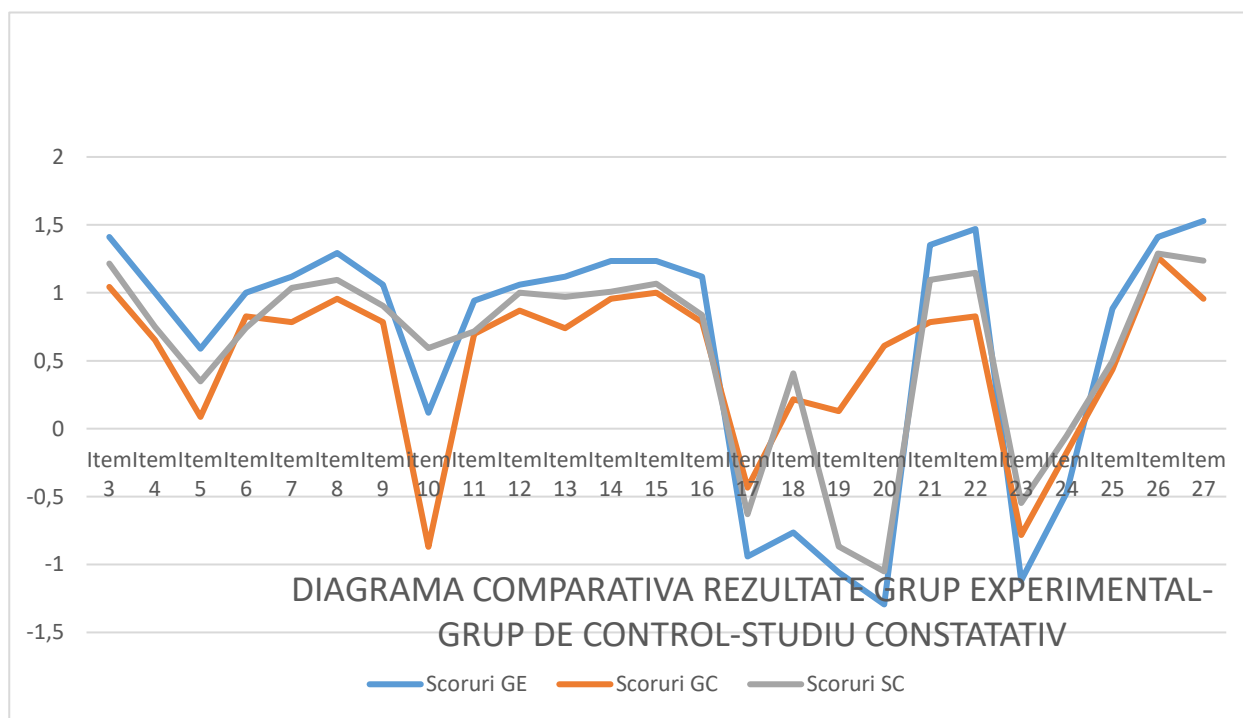

Fig. 2.2. Diagrama comparativă de distribuție a răspunsurilor la itemii din chestionar

Corelarea scorurilor obținute la fiecare item arată că elevii au demonstrat responsabilitate în testimonialele oferite la finalul activităților, putându-se afirma deci că există o legătură directă vizibilă între afirmațiile lor și rezultatele statistice obținute.

Acestea arată că, în pofida condițiilor grele în care s-a desfășurat anul școlar 2019-2020, *Patternul educațional* a avut efectul scontat.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Societatea umană, ca sistem funcțional de relații între indivizi, nu poate exista fără comunicare. Acest proces complex se desfășoară după o serie de principii și legi care trasează cadrul esențial pentru transmiterea tuturor valorilor culturale, științifice, estetice de la o generație la alta, cu efecte atât asupra calității vieții sociale și profesionale, cât și asupra stării de sănătate a individului. Lucrarea de față investighează comunicarea umană din perspectiva actului didactic și a finalităților acestuia, considerându-le cadrul în care educația trebuie să țintească performanța și să-și realizeze scopurile cuprinse în idealul educațional. În urma investigării datelor teoretice și aplicative, pot fi formulate următoarele **concluzii**:

Bazată pe funcțiile generale ale comunicării și pe principiile sale, comunicarea didactică deține o serie de dimensiuni și caracteristici suplimentare, printre care dimensiunea explicativă, structurată conform principiilor logicii pedagogice, varietatea fluxurilor de comunicare, corelate direct cu structura psihică a participanților, iar calitatea procesului este intrinsec legată de experiența, personalitatea și nivelul cognitiv și afectiv al elevului. Demersul de trasare a unui *cadru referențial* privitor la competența de comunicare a elevilor de liceu a luat în considerare atât dimensiunile și formele comunicării didactice, cât și funcțiile pe care educația fizică le îndeplinește în procesul educațional. Analiza exigențelor referențiale ale comunicării, ca act intenționat și cu o finalitate așteptată, a condus la concluzionarea existenței unei **corelări noematice** comunicare-educație fizică, prin extinderea într-o disciplină nonlingvistică.

În baza valorificării ideilor expuse și revizualizate prin prisma necesităților cercetării, s-a confirmat faptul că în desfășurarea lecțiilor de educație fizică se folosesc metode și tehnici didactice variate, dominante fiind cele verbal-expozitive, verbal-conversative, dar și metodele și tehnicile care implică în special demonstrația. Mesajele verbale sunt prezente preponderent sub formă de comenzi, explicații, dar și sub formă de mesaje de motivare, convingere, sugestie. Or, condiția cea mai importantă pentru realizarea obiectivelor propuse la lecția de educație fizică este desfășurarea unui proces de comunicare caracterizat de eficiență. Este extrem de important ca elevul să dețină un **repertoriu lingvistic** în care să se regăsească și termenii specifici educației fizice, intervenția profesorului să vină în momentul oportun, iar rezultatele să fie vizibile atât în atitudinile elevului, cât și în rezultatele sale școlare.

Valorificând instanța educativă a modelelor de comunicare și a aplicabilității practice a acestora, luând în considerare reperatele lor conceptuale, a fost structurat **Modelul pedagogic al**

dezvoltării competenței de comunicare la elevii din ciclul liceal în cadrul disciplinei educația fizică, în calitate de bază pentru *Patternul educațional al dezvoltării competenței de comunicare a elevilor (educația fizică) – PE2CE*. *Patternul educațional* a fost conceput și structurat pentru a genera rezultate previzibile și vizibile, ca mijloc euristic pentru construirea unui scenariu didactic, astfel încât elevii să-și asume nivelul adecvat de participare prin respectarea normelor și depășirea exigențelor impuse de specificul disciplinei.

Plecând de la faptul că investigația constatativă a relevat că elevii au la începutul ciclului liceal competența de comunicare scăzută, ceea ce constituie un adevăr validat și prin rezultatele chestionarului aplicat cadrelor didactice din diferite arii curriculare, am concluzionat că elevii au dificultăți în decodificarea mesajului didactic, fapt determinat și de disponibilitatea redusă de a asculta activ în timpul activităților de educație fizică, astfel încât mesajul didactic nu-și poate realiza scopul și nu poate produce în comportamentul elevilor schimbările preconizate de obiectivele lecției. Coroborând frame-ul teoretic al comunicării cu necesitatea dezvoltării unui cadru referențial adecvat pentru conceperea unui program de dezvoltare a competenței de comunicare, a fost elaborat *Setul de activități CC*: autocunoaștere, intercunoaștere, comunicare emotivă, colaborare verbală, comunicare nonverbală, decodificarea mesajului.

Aplicarea instrumentelor de măsurare a rezultatelor obținute în urma *implementării PE2CE* și prelucrarea acestora în indicatori statistici a arătat că intervenția a avut rezultate semnificative, prin progresul pe care GE l-a înregistrat față de GC. Așa cum reiese din Tabelul 3.18., scorul mediu general calculat pentru GE este superior celui calculat pentru GC cu 16,38% (0,611 – GE și 0,525 – GC), cel mai mare decalaj între grupuri fiind înregistrat la itemul nr. 20 (*Prefer să petrec o oră în laboratorul de IT decât în sala de sport*: GE – -1,294; GC – 0,609), iar cel mai mic, la itemul nr. 26 (*Înțeleg mai bine cerința, dacă urmăresc o demonstrație*: GE – 1,412; GC – 1,261). Și față de momentul studiului constatativ, GE a evoluat clar, creșterea scorului mediu calculat fiind de 12,31%. Cea mai mare diferență se observă la itemul nr. 18, care se referă la înțelegerea cerințelor formulate de profesor (GE – -0,765; SC – 0,407), diferența cea mai redusă observându-se la itemul nr. 12, care face referire la ascultarea activă (GE – 1,059; SC – 1,000).

Mai mult, este semnificativ faptul că GC a prezentat rezultate mai slabe față de nivelul la care se afla în momentul investigației constatative. Astfel, față de momentul scorului inițial, GC a înregistrat o scădere a scorului mediu general (0,525) cu aproape 5% (SC – 0,544). Diferența cea mai mare se înregistrează la itemul nr. 21, unde este vorba de spiritul de echipă (elevii au trecut prin contextul pandemic, ceea ce i-a condus spre izolare și însingurare): GC – 0,609; SC – -1,051. Cea mai redusă diferență se observă la itemul nr. 11, care ia în considerare limbajul nonverbal: GC – 0,696; SC – 0,716. Corelarea scorurilor obținute la fiecare item arată că elevii au demonstrat

responsabilitate în completarea chestionarelor aplicate la finalul activităților; astfel, putem susține că există o legătură directă vizibilă între afirmațiile lor și rezultatele statistice obținute.

Privitor la implementarea **PC2CE**, specificăm că acesta este structurat astfel încât să fie utilizată ora la dispoziția profesorului, dar se poate utiliza și ora de consiliere și orientare, această versatilitate făcându-l **aplicabil** nu doar pentru profesorul de educație fizică, ci și pentru profesorii care predau discipline din alte arii curriculare, care doresc să îmbunătățească relația didactică elev-profesor, atmosfera și comunicarea în sala de clasă.

Rezultatele obținute arată că, în pofida condițiilor grele în care s-a desfășurat anul școlar, Patternul educațional a avut efectul scontat, astfel încât suntem îndreptățiți să afirmăm că poate fi și mai eficient în condiții normale de lucru.

RECOMANDĂRI:

1. În baza sintezelor teoretice ale cercetării, menționăm că este oportun să fie investigate aspectele ce vizează influența modificărilor *circumstanțelor sociale* și a tendințelor care se manifestă, actualmente, la vârsta adolescenței asupra deschiderii elevilor pentru practicarea exercițiului fizic, prin elaborarea **ghidului metodologic** „Educația fizică – comunicare și dezvoltare”.

2. Prin valorificarea rezultatelor experimentale, poate fi pusă în valoare importanța practicării sportului în concurență cu comunicarea, în condițiile utilizării excesive a dispozitivelor smart (telefoane), elaborând **spoturi publicitare școlare** ce ar prezenta diferite situații complicate, dificile din viața elevilor, în care pot avea nevoie de o pregătire fizică adecvată și de o comunicare verbală calitativă.

3. Pornind de la *Modelul pedagogic al dezvoltării competenței de comunicare la elevii din ciclul liceal în cadrul disciplinei educația fizică* și de la corelarea noematică, este rațional, în contextul noilor orientări în educația comunicării în școală, să fie elaborate **module pluridisciplinare** pentru dezvoltarea comunicării în cadrul diverselor discipline școlare nonlingvistice, prin competitivitate și deschidere verbală.

4. În contextul care vizează transdisciplinaritatea în educație, ideile, concluziile, rezultatele cercetării, pornind de la relația noematică, pot constitui un reper fundamental în abordarea investigațională a tematicii învățării/formării integralizate, în care ar fi „îmbinat” **specificul acțiunii, mișcării fizice** cu **specificul acțiunii verbale**, rolul decisiv revenindu-i, din diverse perspective tematice, noțiunii de „acțiune”.

5. Ideile referitoare la funcționalitatea comunicării didactice pot servi drept bază în elaborarea unei lucrări privind **cultura comunicării la lecția de educație fizică**, în care ar fi reflectate diverse modalități de interacțiune profesor-elevi la nivel de cultură a comunicării.

BIBLIOGRAFIE

1. *** CENTRUL DE EVALUARE ȘI ANALIZE EDUCATIONALE. *Scăderea analfabetismului funcțional – o posibilă prioritate strategică în educație*. 2015 [vizitat: 16.10.2019]. Disponibil la: <http://ceae.ro/wp-content/uploads/2015/10/Raport-Scaderea-analfabetismului-funcional.pdf>
2. COTEANU, I., SECHE, L., SECHE, M. (coord.). *Dicționarul explicativ al limbii române*. Ediția II-a. București: Editura Univers Enciclopedic, 1998. 1192 p.
3. DERLOGEA, S., BOTA, G. *160 de activități dinamice (jocuri) pentru TEAM-BUILDING*. București: Universitatea din București. Centrul de Arte Marțiale și Studii Asociate – CASA. 2011.
4. DINU, M. *Comunicarea. Repere fundamentale*. București: Orizonturi, 2007. 438 p. ISBN 978-973-736-071-7.
5. DRAGNEA, A. (coord.). *Educație fizică și sport: teorie și didactică*. București: FEST, 2006. 300 p. ISBN 973-87886-0-9.
6. DUMITRIU, GH., DUMITRIU, C. *Psihopedagogie*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2004. 205 p. ISBN 973-30-1864-3.
7. FABER, A., MAZLISH, E., NYBERG, L. *Comunicarea eficientă cu copiii acasă și la școală*. București: Curtea Veche, 2002. 248 p. ISBN 973-8356-07-5.
8. FLOREA, M. *Competențele de comunicare ale elevilor care încep ciclul liceal*. În: *Lucrările Conferinței științifice internaționale „Cadrul didactic promotor al politicilor educaționale”*. Chișinău, 2019. CZU 37.091(082)-135.1-111-161.1 C12, p. 710. ISBN 987-9975-48-156-4.
9. FLOREA, M. *Competențele de comunicare la ora de educație fizică*. În: *Analele științifice ale doctoranzilor și postdoctoranzilor. Probleme actuale ale științelor umaniste*. Vol. XVIII. Chișinău 2019, partea I, p. 233. ISBN 978-9975-46-235-8, ISBN 978-9975-46-420-8, ISSN 1857-0267.
10. GHICOV, A., FLOREA, M. *Educația pentru comunicare. Sensul pedagogic al corelării noematice*. În: *Didactica Pro*, nr. 2-3 (132-133), Chișinău, iunie 2022, pp. 11-16. ISSN 1810-7455.
11. HUIZINGA, J. *Homo ludens. Încercare de determinare a elementului ludic al culturii*. București: Humanitas, 2012. 348 p. ISBN 978-973-50-3480-1.
12. KARDARAS, N. *Copiii și ecranele luminoase. Ce îi înstrăinează pe copii și cum să rupem această stare de hipnoză*. Pitești: Paralela 45, 2016. 344 p. ISBN 978-973-47-2440-6.
13. MÂNDRUȚ, O., CATANĂ L., MÂNDRUȚ, M. *Instruirea centrată pe competențe. Cercetare – Inovare – Formare – Dezvoltare*. Universitatea de Vest „Vasile Goldiș”. Centrul de Didactică și Educație Permanentă, Arad, 2012. 145 p. ISBN 978-973-664-538-9.
14. PÂNIȘOARĂ, G. *Psihologia copilului modern*. Iași: Polirom, Iași, 2011. 224 p. ISBN 978-973-46-2126-2.
15. PEIRCE, C.S. *Semnificație și acțiune*. București: Humanitas, 1990. 344 p. ISBN 973-28-0053-4.
16. PLEȘCA, M. *Influența inteligenței emoționale asupra performanței academice*. 2016, ianuarie, pp. 52-57. Disponibil la: <http://dir.upsc.md:8080/xmlui/handle/123456789/398>
17. POPESCU, D.M. *Comunicare și negociere în afaceri*. Târgoviște: Bibliotheca, 2010. 198 p. ISBN 978-973-712-512-5.
18. RADU, I.T. *Evaluarea în procesul didactic*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2008. 288 p. ISBN 9789733023548.
19. ȘTEFĂNESCU, S. *Utilizarea internetului: pattern-uri de consum ale adolescenților din România*. În: *Revista Română de Sociologie. Serie nouă. Anul XIX, nr. 3-4*, pp. 307-330, București, 2008. ISSN 1224-9262.
20. TRAN, V., STĂNCIUGELU, I. *Teoria comunicării*. București: Comunicare.ro, 2003. 190 p. ISBN 973-8376-41-6.
21. TRIBOI, V. *Teoria și metodologia educației fizice*. Disponibil la: [https://www.usefs.md/PDF/Cursuri%20electronice/TMEF/Teoria%20si%20metodica%20educatiei%20fizice\(Lectia1\).pdf](https://www.usefs.md/PDF/Cursuri%20electronice/TMEF/Teoria%20si%20metodica%20educatiei%20fizice(Lectia1).pdf)
22. DidactForm, platforma proiectului Cadre DIDACTiceFORMate pentru educatie incluziva de calitate. *Efectul Pygmalion în comunicarea didactică*. Disponibil la:

23. <http://didactform.snsr.ro/campanie-online/efectul-pygmalion-in-comunicarea-didactica.html>
24. DIMITRIUS, J.-E., MAZZARELLA, M. *How to understand people and predict their behavior-anytime, anyplace*. New York: The Ballantine Publishing Group, Manhattan, 1999. 295 p. ISBN 0-345-42587-1
25. ELHAI, J.D., DVORAK, R.D., LEVINE, J.C., HALL, B.J. *Problematic smartphone use: A conceptual overview and systematic review of relations with anxiety and depression psychopathology*. In: Journal of Affective Disorders Reports, No. 207, United States, January 2017, pp. 251-259, ISSN 0165-0327.
26. GRICE, H.P. *Logic and conversation*. In: P. Cole, J. Morgan (eds.). Syntax and Semantics. Vol. 3. New York: Academic Press, pp. 41-58, 1975.
27. HAIR, E.C., JAGER, J., GARRET, S.B. *Helping Teens Develop Healthy Social Skills and Relationships: What the Research Shows about Navigating Adolescence*. July, 2002. In: Child Trends, 4301 Connecticut Avenue, NW, Suite 100, Washington, DC 2008. Disponibil la: <https://www.childtrends.org/publications/helping-teens-develop-healthy-social-skills-and-relationships-what-the-research-shows-about-navigating-adolescence>
28. JU-YU YEN et al. *Association between Adult ADHD Symptoms and Internet Addiction among College Students: The Gender Difference*. Cyber Psychology & Behavior (Volume: 12 Issue 2: April 10, pp. 187-191, 2009). ISSN 1802-7962.
29. JU-YU YEN et al. *The association between Internet addiction and belief of frustration intolerance: the gender difference*. In: Cyber Psychology & Behavior (Volume: 11 Issue 3: June 7, 2008, pp. 273-278).
30. LAKSHMI, R. *Effective Listening Enhances the Process of Communication*. (June 6, 2018). The IUP Journal of English Studies. Vol. XII, No. 1, Anglia, March 2017, pp. 7-10. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3191767>.
31. TUDOR, G. *Social adaptation of adolescents users of smart tools*. In: Journal of Innovation in Psychology, Education and Didactics. Volume 22. Special Edition. Bacău: Alma Mater Publishing House, 2018. ISSN 2247-4579, E-ISSN 2392-7127
32. *Понятиеноема*.
https://studbooks.net/651553/filosofiya/ponyatie_noema_predmetnoe_soderzhanie
33. *Faze de lucru în recunoașterea de pattern-uri*. Disponibil la: http://www.etc.tuiasi.ro/cin/Courses/Epiom/Course/Curs_Rtizrt123XuAsdr/Capitol%2003.pdf

PUBLICAȚII DE AUTOR

- FLOREA, M.** *Competențele de comunicare ale elevilor care încep ciclul liceal*. În: *Lucrările Conferinței Științifice Internaționale „Cadrul didactic promotor al politicilor educaționale”*. Chișinău, 2019. CZU 37.091(082)-135.1-111-161.1 C12, p. 710-715. ISBN 987-9975-48-156-4.
- FLOREA, M.** *Competențele de comunicare la ora de educație fizică*. În: *Analele științifice ale doctoranzilor și postdoctoranzilor. Probleme actuale ale științelor umanistice*. Vol. XVIII. 2019, partea I, pp. 233-243. ISBN 978-9975-46-235-8, ISBN 978-9975-46-420-8, ISSN 1857-0267.
- FLOREA, M.** *Comunicare și eficiență la ora de educație fizică*. În: *Lucrările Conferinței Științifice Internaționale „Orientări creative în învățământul și cercetarea românească la 30 de ani de la Revoluție”*. Bacău, decembrie 2019. Vol. I și II, pp. 163-168. ISBN 978-973-0-30979-9.
- FLOREA, M.** *Comunicarea didactică în ora de educație fizică*. În: *Lucrările Simpozionului Științific Internațional al doctoranzilor, masteranzilor și cadrelor didactice „Aspecte, orientări și perspective ale științelor educației în societatea contemporană”*. Bacău, 2020. Volum internațional de studii științifice de specialitate. Bacău: Smart Academic, 2019, pp. 159-170. ISBN 978-606-063-003-6.
- FLOREA, M.** *Comunicarea nonverbală și paraverbală în lecția de educație fizică*. În: *Lucrările Conferinței Științifice Internaționale „Probleme ale științelor socioumanistice și modernizării învățământului”*. Chișinău, 2020, seria XXII. Vol. II, pp. 510-516. ISBN 978-9975-46-449-9.

6. **FLOREA, M.** *Creșterea eficienței comunicării la ora de Educație fizică.* În: Revista cadrelor didactice din învățământul preuniversitar și universitar, Pitești, 2021, Vol.3, pp. 95-97. ISSN 2559-1371, ISSN-L2559-1371.
7. **FLOREA, M.** *Curriculum și învățământ în epoca actuală.* În: Sesiune Interjudețeană de Comunicări Științifice și Metodice – Incursiune în Curriculum. Ediția a IX-a, Botoșani, 2018, pp. 179-182. ISSN 978-606-575-920-6.
8. **FLOREA, M.** *Empatia, emoția și învățarea.* În: Analele științifice ale doctoranzilor și postdoctoranzilor. Probleme actuale ale științelor umaniste. Vol. XVII, partea I, 2018, pp. 154-163. Chișinău: Tipografia UPS „Ion Creangă”. ISBN 9789975-46-393-5.
9. **FLOREA, M.** *Instrumente de îmbunătățire a procesului de comunicare la ora de educație fizică.* În: Revista iTeach: Experiențe didactice, București, 2021, nr. 118, pp. 5-7. ISSN 2247-966-X.
10. **FLOREA, M.** *Îmbunătățirea competențelor de comunicare la disciplina Educație fizică.* În: Lucrările Conferinței Naționale „Modalități eficiente de abordare a educației prin derularea proiectelor educaționale”. Ghid de bune practici relevante și relatate prin proiecte inițiate de cadre didactice din învățământul preuniversitar, în beneficiul elevilor și eficientizării activității din instituțiile de învățământ, partea a II-a. Bacău: Smart Academic, 2019, pp. 37-39. ISBN 978-606-8947-63-1.
11. **FLOREA, M.** *Percepția educatorului asupra competențelor de comunicare ale elevilor.* În: Revistă de Științe Socioumane, nr. 1 (47), 2021, pp. 60-71. ISSN 1857-0119, SSn 2587-330X.
12. **FLOREA, M.** *Patternul educațional al dezvoltării competențelor de comunicare ale elevilor (Educația fizică).* În: Acta et Commentationes, Sciences of Education, nr. 2 (28), 2022, pp. 177-183. ISSN 1857-0623, E-ISSN 2587-3636.
13. **FLOREA, M.** *Didactic Communication during the emergency period.* In: Journal of Innovation in Psychology, Education and Didactics, Bacău, 2020, nr. 24 (2), pp. 189-198. doi: 10.29081/JIPED.2020.24.2.06, ISSN 2247-4579, E-ISSN 2392-7127
14. **FLOREA, M.** *Communication in Physical Education.* Conference papers „La Violence Détruit, l’Amitié Contruit!”: Editura Docucenter, Bacău, 2019, pp. 122-125. ISBN 978-606-721-394-2.

ADNOTARE

Florea Mihaela, *Dezvoltarea competenței de comunicare la elevii din ciclul liceal în cadrul disciplinei „Educație fizică”*. Teză de doctor în științele educației, Chișinău, 2023.

Structura tezei: teza include introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 255 de surse, adnotare în limbile română, engleză și rusă, 168 de pagini de text de bază, 20 de tabele, 24 de figuri, 12 anexe. Rezultatele obținute sunt publicate în 15 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: comunicare, model de comunicare, competență de comunicare, funcționalitate, dezvoltare, educație fizică, adolescent, semnificație, pattern educațional, corelare noematică.

Domeniul de studiu: Teoria generală a educației.

Scopul cercetării: determinarea bazelor teoretice ale comunicării educaționale, elaborarea și validarea reperelor aplicative de dezvoltare a competenței de comunicare în formă de *Pattern educațional (PE2CE)*.

Obiectivele cercetării: studierea reperelor conceptuale referitoare la modelele comunicării umane (școli, funcții, tipuri, elemente, esențe noționale), la comunicarea verbală și la cea didactică și la specificul acestora; esențializarea comunicării la lecția de educație fizică, precum și evidențierea modului în care competența de comunicare a elevilor care acced în ciclul liceal de studii influențează nivelul de relaționare pe parcursul studiilor; specificarea elementelor care descriu comunicarea în grupurile de adolescenți și corelarea acestora cu cerințele comunicării didactice eficiente; identificarea semnificației educaționale a procesului de dezvoltare a competenței de comunicare a elevilor la educația fizică; elaborarea *Modelului de dezvoltare a competenței de comunicare la elevii din ciclul liceal în cadrul disciplinei educația fizică* în calitate de fundament teoretico-aplicativ, în vederea valorificării competenței de comunicare a elevilor; implementarea *setului de activități CC* în procesul educațional și validarea rezultatelor obținute.

Noutatea și originalitatea științifică rezidă în esențializarea *corelării noematice comunicare-educație fizică*, în fundamentarea ei aplicativă în procesul educațional la nivelul elevilor din liceu (clasele a IX-a – a X-a) și în structurarea *setului de activități CC*, ca reper în dezvoltarea competenței de comunicare a elevilor.

Rezultatele obținute care au contribuit la soluționarea problemei științifice importante se prefigurează din elaborarea Modelului pedagogic de dezvoltare a competenței de comunicare la elevii din ciclul liceal în cadrul disciplinei *educație fizică* și a *Patternului educațional PE2CE*, ca parte componentă a modelului, ceea ce a condus la ilustrarea efectelor aplicării acestuia la nivelul elevilor din ciclul liceal, orientând valorificarea lui pe un spectru mai larg de elevi și discipline, printr-o remodelare ulterioară.

Semnificația teoretică rezidă în identificarea și esențializarea pedagogică a următoarelor noțiuni: „codarea”-„decodarea mesajului”, „negocierea mesajului”, „semnificarea mesajului”, „pattern educațional”, „corelare noematică”, fapt care a permis reflectarea mai largă a fenomenelor consemnate în tema cercetării.

Valoarea aplicativă a lucrării se reflectă în valoarea aplicativă a *setului de activități CC* nu doar la educația fizică, ci și la oricare altă disciplină școlară, dat fiind că nu necesită o infrastructură specială, fiind utilizate metode și tehnici aflate la îndemâna fiecărui profesor. De asemenea, *Patternul educațional (PE2CE)* poate fi aplicat și în lecțiile *out-door*, care în ultimul timp sunt considerate o soluție alternativă în educație.

Implementarea rezultatelor științifice a fost realizată în cadrul Colegiului Economic „Ion Ghica” din Bacău, în clasele liceale a IX-a și a X-a, pe un eșantion de 135 de elevi.

ANNOTATION

Florea Mihaela, *Development of communication skills in physical education for high school students*". PhD thesis in education sciences. Chisinau, 2023.

Thesis structure: introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, 255 bibliographical sources, annotations (Romanian, English, Russian), key concepts (in Romanian, English, Russian), list of abbreviations, 168 pages of basic text, 20 tables, 24 figures, 12 annexes. The research results are published in 15 scientific papers.

Keywords: communication, communication model, communication skills, functionality, development, physical education, adolescent, significance, educational pattern, noematic correlation.

Field of study – general theory of education.

The purpose of the research: determining the theoretical bases of communication, elaboration and validation of the applicative landmarks for the development of communication skills in the form of educational Pattern.

Research objectifs: studying the conceptual landmarks related to human communication models (schools, functions, types, elements, notional essences), to verbal and didactic communication and their specifics; highlighting the communication at the physical education class, as well as highlighting the way in which the communication skills of the students who access the high school cycle influence the level of relationship during the studies; specifying the elements that describe communication in adolescent groups and correlating them with the requirements of effective didactic communication; identifying the educational significance of the process of developing students' communication skills in physical education; elaboration of the Model for the development of communication skills in high school students within the discipline "Physical education" as a theoretical-applied foundation in order to capitalize on the communicative skills of students; implementation of the CC Activity Set in the educational process and validation of the results obtained.

The novelty and scientific originality lies in the essentialization of the noematic communication-physical education correlation and its applicative substantiation in the educational process at the level of high school students (cl. IX – cl. X) and the structuring of the CC Activity Set, as a benchmark in developing students' communication skills.

The results obtained that contributed to solving the important scientific problem are foreshadowed by the elaboration of the Pedagogical Model for the development of communication skills in high school students in the discipline of Physical Education and Educational Pattern PE2CE, as part of the model, which led to illustrate the effects of its application at the level of high school students, orienting its capitalization on a wider spectrum of students and disciplines, through a subsequent remodeling.

Theoretical significance consists in the identification and pedagogical essentialization of the following notions: coding-decoding the message, message negotiation, message significance, educational pattern, noematic correlation, which allowed a broader reflection of the phenomena recorded in the research topic.

The applicative value of the paper is reflected in the applicative value of the CC Activity Set, both in Physical Education and in any other school subject, since it does not require a special infrastructure, but techniques are used at the disposal of each teacher. Also, the educational pattern (PE2CE) can be applied in the out-door hours, a concept that lately is considered as an alternative solution in education.

The implementation of the scientific results is part of the context of the "Ion Ghica" Economic College from Bacău, the ninth and tenth high school classes, 135 students.

АННОТАЦИЯ

Флореа Михаела. „Развитие коммуникативных навыков в физическом воспитании старшеклассников” Кандидатская диссертация педагогических наук. Кишинев, 2023

Структура диссертации: введение, три главы, общие выводы и рекомендации, 255 библиографических источников, аннотации (на румынском, английском и русском языке), ключевые понятия (на румынском, английском и русском языке), список сокращений, 168 страниц основного текста, 20 таблицы, 24 рисунков, 12 приложения. Полученные результаты опубликованы в 15 научных статьях.

Ключевые слова: общение, коммуникативная модель, коммуникативные навыки, функциональность, развитие, физическое воспитание, подросток, значимость, образовательная модель, ноэмная корреляция.

Область исследования – общая теория образования.

Цель исследования: определение теоретических основ общения, разработка и апробация аппликативных ориентиров развития коммуникативных навыков в форме учебного паттерна.

Задачи исследования: изучение понятийных ориентиров, связанных с моделями человеческого общения (школы, функции, типы, элементы, смысловые сущности), с речевым и дидактическим общением и их спецификой; подчеркивая общение на уроке физкультуры, а также подчеркивая, как коммуникативные навыки учащихся, которые имеют доступ к циклу средней школы, влияют на уровень отношений во время учебы; уточнение элементов, описывающих общение в подростковых группах и соотнесение их с требованиями эффективного дидактического общения; выявление воспитательной значимости процесса формирования коммуникативных навыков старшеклассников в физической культуре; разработка Модели развития коммуникативных умений старшеклассников в рамках дисциплины «Физическая культура» как теоретико-прикладной основы с целью развития коммуникативных умений учащихся; внедрение комплекса мероприятий КЦ в образовательный процесс и валидация полученных результатов.

Новизна и научная оригинальность заключаются в эссенциализации корреляции ноэмого общения и физического воспитания и ее аппликативного обоснования в образовательном процессе на уровне старшеклассников (кл. IX – кл. X) и структурировании комплекса деятельности ВЦ, как ориентир в развитии коммуникативных навыков учащихся.

Полученные результаты, способствовавшие решению важной научной задачи предвосхищают разработку Педагогической модели развития коммуникативных навыков у старшеклассников по дисциплине «Физическая культура и Образовательная Модель», как части модели, которая привела к иллюстрации эффектов его применения на уровне старшеклассников, ориентируя его капитализацию на более широкий спектр учащихся и дисциплин, посредством последующего ремоделирования.

Теоретическая значимость состоит в выявлении и педагогической эссенциализации следующих понятий: кодирование-декодирование сообщения, согласование сообщения, значимость сообщения, образовательный паттерн, ноэмическая корреляция, что позволило более широко отразить явления, зафиксированные в теме исследования.

Аппликативная ценность работы отражается в аппликативной ценности Комплекса занятий СС, как по физическому воспитанию, так и по любому другому школьному предмету, так как не требует специальной инфраструктуры, а методики имеются в распоряжении каждого преподавателя. Кроме того, образовательная модель может быть применена во внеурочное время, что в последнее время рассматривается как альтернативное решение в образовании.

Внедрение научных результатов является частью контекста Экономического колледжа «Ион Гика» из Бакэу, девятый и десятый классы средней школы, 135 учащихся.

FLOREA Mihaela

**DEZVOLTAREA COMPETENȚEI DE COMUNICARE LA ELEVII DIN CICLUL
LICEAL ÎN CADRUL DISCIPLINEI
„EDUCAȚIE FIZICĂ”**

Specialitatea 531.01 - Teoria generală a educației

Rezumatul tezei de doctor în științe ale educației

Aprobat spre tipar 27.03.2023

Formatul hârtiei 60 x 84 1/16

Hârtie ofset. Tipar ofset

Tiraj: 50 ex.

Coli de tipar: 2,0

Comanda nr. 126

Tipografia Universității „Ion Creangă” din Chișinău,

str. I.Creangă,1.